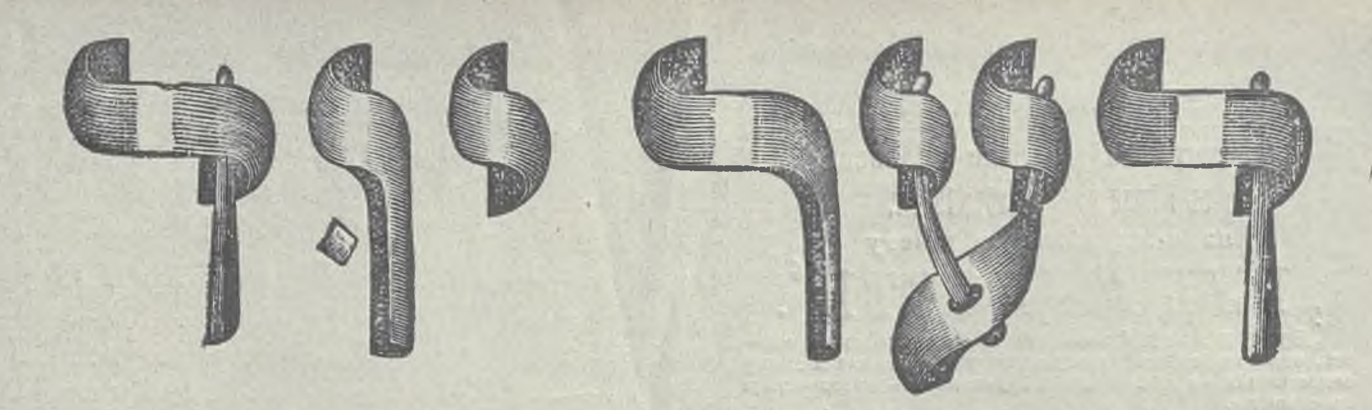

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אֶסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאָהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאֶהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאֶהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאָנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.— 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאָסט 20 קאפ.

קראקויא, אלול תרס"א. — נומר 33. — Krakau, 15 August 1901.

ה. תרס"א ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901					
די טעג פון חודש	וואך	שערפיען־אויגוסט		נייער כ. אויגוסט	אלט. כ. אויגוסט
ג'	זונטאג			18	5
ד'	מאנטאג			19	6
ה'	דינסטאג			20	7
ו'	מיטוואך			21	8
ז'	דאנערס.			22	9
ח'	פרייטאג			23	10
ט'	שבת	פרשת שופטים.		24	11

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
ג	ה. רל"א	האָט דער קעניג פון פארטוגאל פערקויפט פאר סקלאווען אין אפריקא 250 יודען, אברבנאל האט זיי געהאָלפען אויסלייזען.
ד	ה. קנ"א	געהרג'ט עקדה"ש פיעל יודען אין בארצעלאנא (שפאניען)
ה	ה. שכ"ז	האָט דער פוילישער קעניג זיגמונד אויגוסט בעפאָהלען פון יודען נישט נעהמען מעהר אָבצאָהלונג ווי פון קריסטען.
ו	ג. תת"ל	האָבען די יודען בעזיעגט דעם רוימישען חיל, וועלכער האָט בעלאגערט ירושלים.
ח	ג תת"ל	האָט טיטוס געזיעגט און חרוב געמאכט ירושלים.
ט	ה. של"ו	האָט סטעפאן באטאָרי בעשטעטיגט די יודען אין פאָלען זייערע פריהערדיגע רעכטע.
•	ה. תקס"ז	געשטאָרבען אין ווילנא ה"ר ישכר בער אחי הגר"א.

אינהאלט.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאָנדאָן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old Montague Str. London, E.

אין אמעריקא:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

Открыта полугодовая подписка

съ 1 іюля по 31 декабря 1901 г.

на еженедѣльную газету

„БУДУЩНОСТЬ“.

„Будущность“ независимый органъ русскихъ евреевъ, стремящійся къ культурному возрожденію и подъему самосознанія еврейской массы. Девизъ ея — народность и просвѣщеніе.

Программа „Будущности“: **I. Статьи по бытовымъ вопросамъ** о юридич., экономич. и культурномъ бытѣ евреевъ. **II. Еврейская лѣтопись: А. Въ Россіи:** 1) Правительственныя распоряженія. Дѣйствія губернскихъ властей; городскихъ и сословныхъ учрежденій. 2) Сенатскія разъясненія законовъ о евреяхъ (въ соотвѣтствующихъ случаяхъ съ изложеніемъ исторіи даннаго вопроса). 3) Обзоръ текущихъ событій еврейской жизни. 4) Письма корреспондентовъ „Будущности“. 5) Обзоръ періодической печати о евреяхъ. **Б. Заграницей.** Иностранное обозрѣніе. Палестинская хроника. **III. Научный отдѣлъ.** Статьи по исторіи евреевъ и еврейской литературы, по іудейской этикѣ и религіозной философіи.— Новости еврейской археологіи и друг. отраслей науки о еврействѣ. **IV. Литературный отдѣлъ.** Повѣсти и разсказы изъ еврейской жизни. Стихотворенія. Художественныя замѣтки. Еврейское народное творчество (легенды, сказки, пѣсни). Критика и рецензіи новыхъ книгъ. Фельетонъ.

„Будущностъ“ выходитъ еженедѣльно въ размѣрѣ 2½ лист. Ежегод. сборникъ выходитъ въ октябрѣ, въ объемѣ не менѣе 20 печ. лист.

Подписная Цѣна:

На 1 годъ (съ приложеніемъ ежегоднаго Сборника)—**7 руб**, на ½ года — **4 руб.**, на 3 мѣсяца — **2 руб.** Ежегодное приложеніе предназначается только для годовыхъ подписчиковъ.

Новые подписчики съ 1 іюля, желающіе получить Сборникъ за 1901 г. платятъ **4 р. 50 к.**

Присылающіе въ Главную Контору 5 р. получаютъ кромѣ того Сборникъ „Будущности“ т. I за 1900 г.

Оставшіеся въ небольшомъ количествѣ комплекты „Будущности“ за 1900-ый годъ (№№ 1 — 52) продаются въ Конторѣ редакціи по 5 р, (съ перес. 5 руб. 50 к.), для новыхъ подписчиковъ съ перес. 4 р. 50 к.

Въ Конторѣ Редакціи имѣется въ продажѣ

Научно-Литерат. сборникъ „Будущности“

за 1900 г.

(Большой томъ въ 408 стр. текста).

Содержаніе:

I. Религія и политика въ исторіи древнихъ евреевъ Д-ра **Л. С. Каценельсона.**— II. Кумиры. Сказка въ стихахъ. **С. Г. Фруга.**—III. Ошибка. Разсказъ **М. Д. Рывкина.**—IV. Изъ практики примѣненія правилъ 3 мая 1882 г. **М. И. Мыша.**—V. „Записка“ Державина, какъ общественно-историческій памятникъ. **Ю. И. Гессена.**— VI. Стансы. **Х. Б. Зингера.**— VII. Враги талмуда. **Н. А. Переферковича.**—VIII. Диночка пріѣхала. Разсказъ. **Мих. Брянскаго.** — IX. Наши предки на Литвѣ. Историческій очеркъ **М. Н. Крейнина.**— X. Панская забава. Быль. Стихотв. **А. Ф. Панова.**— XI. Евреи въ Польшѣ и Бѣлоруссіи въ XVI и XVII ст. По даннымъ изъ раввинскихъ респонсъ **С. М. Лившица.**— XII. Птицы перелетныя. Сказка для еврейск. дѣтей. **Бенъ-Ами.**— XIII. Изъ прошлаго и настоящаго евреевъ въ Азіи. **Барона Н. Н. фонъ-деръ Ховена** — XIV. Осенніе цвѣты. Стихотв. **С. Г. Фруга.**— XV. Старыя и новыя свѣдѣнія о евреяхъ въ Абиссиніи. **И. Ю. Маркона.**—XVI. Безъ радости. Разсказъ **Менделе Мохеръ-Сфоримъ. (С. Абрамовича).** Пер. съ евр. XVII. Евреи въ Южной Африкѣ. Изъ записокъ эмигранта. **J.**— XVIII. М. Оппенгеймъ, національный еврейскій художникъ. **М. С. Іоффе.**—XIX. Среди чужихъ. Романъ. **Макса Віола.** (Перс. съ нѣмецкаго).—XX. С. Д. Луццато. **С. М. Станиславскаго.**— XXI. Литературно критическія замѣтки (Беллетрическіе сборники „Еврейскіе силуэты“ и „Въ духотѣ“). **О. О. Грузенберга.**—XXII. Еврейская литература за послѣдній годъ. **Як. Б. Каценельсона.** XXIII. Объявленія.

Цѣна 1 р. 75 к., съ перес. 2 руб.

Адресъ редакціи и главной конторы:

С. Петербургъ, Пушкинская 7.

Редакторъ-издатель: Д-ръ С. О. Грузенбергъ.

יצא לאור ונשלה להחותמים

„הדור“ Nr. 31

וזה תכן עניניו:

מספרים יוכיחו.	א. בן ישראל.
בארצות המערב. כט.	ש. ב"ד.
במכתבי העתים.	D.
השקפה על דברי המדינות.	
מאורעות ומעשים.	
נזע עממיות ולאומיות.	ד"ר נחמן סירקין.
פזמון. (שיר).	נה.
מלחמה. (ציונים).	שלום אש.
הגולים. (פילטון).	א. ז. ראבינאוויטש.
רשימות שונות.	

לחותמינו ולסוכנינו הנכבדים!

עם הגליון נומר 26 כלה זמן החתימה לאלה אשר חתמו על „הדור“ לחצי שנה מראשית שנת 1901 או לרבע שנה מראשון לח' אפריל, ומתכבדים אנחנו לבקש למהר לחדש את החתימה למען נוכל להוסיף לשלוח את העלים, עלה אחר עלה, שבוע בשבוע בלי הפסק.

הננו מבקשים את קוראינו לשים לב ל„ספור־המעשה“ אשר החלנו להדפיס בגליון 25 בשם

ספר הקבצנים

(נ' כפופה)

מאת

מענדעלי מוכר־ספרים.

עוד דברים רבים טובים מאד כתובים ביד סופרים נודעים לשם וביד סופרים חדשים בעלי כשרון נמצאים תחת ידינו לתת לקוראינו בגליונות „הדור“ הבאים.

„הדור“ הולך ומתפתח, והתקוה הטובה שהקהל־הקורא יכיר פעלנו, היא הנותנת לנו כח ועוז ללכת הלאה בדרך אשר סללנו לנו: „על ידי הטוב — רגש וטעם בשביל הטוב“.

לכל החותמים החדשים אשר יתנו את ידם לנו מראשית הרבע הבא נשלח את התחלת הספור

„ספר־הקבצנים“

אם יביעו את חפצם זה, חנם אין כסף.

כן מתכבדים אנחנו להעיר את אזן החותמים על ה„הנחה“ לחותמי „הדור“ ו„השלח“ אשר עושה חברת „אחיאסף“ על רבים מספריה.

חותמי „הדור“ ו„השלח“ החפצים ב„לוח אחיאסף“ לש' תרס"ב הנמצא עתה תחת מכבש הדפוס יואילו להוסיף על כסף התימתם עוד 1 רו"כ ויקבלוהו בעתו חפשי מפארטא.

תנאי החתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראנען לחצי שנה 7 קראנען, לרבע שנה 3,50 קראנען. ברוסיה: לשנה 6 רו"כ, לחצי שנה 3 רו"כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מארק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראנק.

להחותמים על „הדור“ ו„השלח“ ביחד, יוזל המחיר בשני ר"כ

והיה המחיר: לשנה 10 ר', לחצי שנה 5 לרבע שנה 2,50.

Издательство **„АХІАСАФЪ“**, Варшава.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 33

דער פרייז נ׳ ר׳ רוססלאנד:
גאנץ-יאהרלין —.5 רוביל.
האלב-יאהרלין —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1,50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 ״
דען 1טען אויגוסט — 1 ״

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

דער יוד

ציישריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
— פערלאג: חברת „אחיאסף״. —

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהריג —.6 ״
פירטעליאהריג —.3 ״
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 ״
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

קראקויא, אלול תרס״א. נומר 33. Krakau, 15 August 1901.

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאהנען אונזערע געעהרטע אבאנענטען וועלכע האבען איינגעצאהלט נור די ערשטע 2 ראטען — 4 ר׳ אז

דעם 1־טען אויגוסט ד. ה. מיט נו׳ 30

ענדיגט זיך זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען צו שיקען צייטליך די 3־טע ראטע — 1 רובעל, כדי עס זאל נישט זיין קיין אויפהאלט אין דער עקספעדיציאן פון די נומערן.

דעם ערשטען יולי האט זיך געענדיגט דאס אבאנעמענט פון די אבאנענטען וועלכע האבען אויסגעשריעבען דעם „יוד״ פון 1 טען יאנואר אויף א האלב יאהר און אויך פון די, וועלכע האבען איינגעצאהלט די ערשטע ראטע — 2 רובעל פאר דער צייט פון 1־טען אפריל ביז ענדע יאהר און מיר בעטען אריינצושיקען באלד דעם רעסט געלד

די וועלטגעשיכטע

צווייטער טהייל

דרוקט זיך און וועט אין גיכען ערשיינען און צושיקט ווערען אלע אבאנענטען, וועלכע האבען פיר זי איינגעצאהלט.

צו דער נומר 31 האבען מיר בייגעלעגט דאס זעקסטע בילד

„וואהין זאלען מיר געהען?״

(רומענישע אויסוואנדערער)

און אויך די איבריגע בילדער וועלען מיר ביילעגען יעדעס צו דער רעכטער צייט.

די אדמיניסטראציאן.

דער ציוניזם *).

פון מאקס נארדוי.

צווישען די געבילדעטע מענשען, וועלכע קוקען זיך צו צו די וויכטיגערע בעוועגונגען פון אונזער צייט, וועט זיך קוים געפינען איינער, וועלכען דאס ווארט „ציוניזם״ איז אין גאנצען אונבעקאנט. אלע וויסען, איז מיט דעם נאמען ווערט אנגערופען א גייסטיגע בעוועגונג, וועלכע האט אין די לעצטע יאהרען געפונען פיעל אנהענגער צווישען די יודען פון אלע לענדער און דערהויפט אין מזרח־אייראפא. אבער דאך זענען פארהאן גאנץ וועניג מענשען ווי צווישען נישט יודען אזוי אויך צווישען יודען, וואס פערשטעהען קלאר און ריכטיג די צילען און די מיטלען פון דעם ציוניזם; די ערשטע — דערפאר, ווייל די יודישע פראגען זענען זיי צו וועניג נוגע, אז עס זאל לוינען פאר זיי זיך צו בעקאנען גענוי מיט דער בעוועגונג פון איהרע ערשטע קוועלען; די אנדערע — דערפאר, ווייל זיי ווערען געבראכט צו פאלשע פארשטעלונגען דורך די געגנער פון ציוניזם, אדער דערפאר, וואס אפילו צווישען די גוטע ציוניסטען זענען פארהאן גאנץ וועניג מענשען, וואס האבען אויסגעשעפט דעם גאנצען אינהאלט פון דעם ציוניסטישען געדאנק און וואס קענען קורץ און קלאר ערקלערען די בעוועגונג אהן גוזמאות און אהן זידלערייען געגען די געגנער.

איך וויל פרובירען, ווי ווייט מעגליך, קורץ און קלאר אויסלענען פאר די גוט געזינטע לעזער, וואס קומען ניט פארויס מיט פארטיגע מיינונגען און וואס בעמיהען זיך נור צו פערשטעהן אויף ריכטיג די היסטארישע ערשיינונגען פון אונזער צייט, אלע פאקטען אזוי, ווי זיי זענען אין דער אמת׳ן און ניט אזוי, ווי זיי שפיגלען זיך אב אין די ניט קלארע מחות, אדער ווי זיי שטעלען זיי פאר די פיינד פון דעם ציוניזם.

I.

דער ציוניזם, ווי ווייט ער דריקט אויס דאס ברענענדע בעגעהרען פון יודישען פאלק צו ציון, איז נור איין נייעס ווארט פאר איין גאנץ אלטעס געפיהל. זינט טיטוס האט חרוב געמאכט דעם בית־שני, זינט דאס יודישע פאלק איז צושפרייט געווארען איבער דער גאנצער וועלט, האט דאס דאזיגע פאלק קיינמאל ניט אויפגעהערט מיט דעם גאנצען הארצען זיך צו רייסען קיין ציון און פעסט צו האפען, אז די יודען וועלען זיך נאך אמאל ווידער אומקעהרען אין דאס פערלארענע לאנד פון זייערע אבות. דאס בענקעניש און האפנונג אויף ציון איז געוועזען דער יסוד פון זייער גלויבען אין משיח׳ן, וואס איז אויך ווידער פון זיין זייט געוועזען א וויכטיגער טהייל פון זייער אמונה. דאס גלויבען אין משיח׳ן און דער ציוניזם זענען געוועזען אין משך פון צוויי טויזענד יאהר

*) פון דעם קונסט-ליטעראַרישען זאמעל-בוך „הילף״ פאר די הונגעריגע רוסישע יודען.

איינס און דאָסזעלבע, און אהן געקינצעלטע פּלפּולים וועט ניט גרינג זיין אָבצוטהיילען די תפלות וועגען משיח'ן פון די תפלות איבער דאס אומקעהרען פון יודישען פאָלק אין זיין אַלטעם לאַנד.

די תפלות האָט מען ביז צו די לעצטע צייטען פערשטאַנען פשוט נאָך דעם זין פון זייערע ווערטער, ווי עס פערשטעהען זיי אויך איצט די פרומע יודען. די יודען האָבען געוואוסט, דאָס זיי זענען אַ פאָלק, וואָס האָט פאַר זיינע זינד פערלאָרען זיין לאַנד און וואס איז גענייט צו לעבען ווי אַ גר אין פרעמדע לענדער, — אַ פאָלק, וואָס זיינע שווערע ליידען וועלען אויפהערען ערשט דאַן, ווען עס וועט ווידער פערזאַמעלט און פעריינט ווערען אין דעם הייליגען לאַנד.

אַנדערש איז עס געוואָרען ערשט אין מיטען פון דעם 18־טען יאַהרהונדערט, בעת די השכלה, פאַר וועלכע עס איז צוערשט אַרויסגעטרעטען דער פאָלקספילאָזאָף משה מענדעלסזאָהן, האָט אָנגעהויבען אַריינצונעהן אין דאָס יודישע פאָלק. די אמונה איז שוואַכער געוואָרען; די געבילדעטע יודען, ווען זיי זענען ניט אין גאַנצען אָבגעפאַלען פון יודישקייט, האָבען זיי אָנגעהויבען אַנדערש זיך אויסצולעגען זייער אמונה; די צושפּרייטונג פון יודישען פאָלק איז פאַר זיי געוואָרען אַנ'אָבגעמאַכטע זאַך, וואס קען ניט מעהר אומגעענדערט ווערען; די בעגריפע וועגען משיח'ן און ציוניזם האָבען אָנגעוואָרען ביי זיי זייער אינהאַלט און זיי האָבען אויפגעבויט אַ גאַנץ נייע שטה, וואו ציוניזם איז געוואָרען נור אַ מין רוחניות, וואָס בעשטעהט אין דער פערברייטונג פון אחדות־הבורא איבער דער גאַנצער וועלט, און אין דעם נצחון פון יודישען מוסר איבער די וועניגער הויכע און וועניגער איידעלע בעגריפען פון מוסר ביי אַנדערע פעלקער. אין דער ערשטער העלפט פון 19־טען יאַהרהונדערט אין די השכלה פון מענדעלסזאָהנען אריבער צו ביסליכווייז צו „רעפאָרמען", וועלכע האָבען אין גאַנצען איינגעריסען מיט דעם ציוניזם. פאַר די רעפאָרמירטע יודען האָט דאָס וואָרט ציון פערלאָרען זיין זין גלייך מיט דעם וואָרט גלות. זיי פיהלען זיך גאָר ניט אין גלות. זיי לייקענען אָב, אַז עס איז פאַרהאַן אַ יודיש פאָלק אויף דער וועלט און האַלטען זיך ניט פאַר זיינע קינדער. זיי ווילען געהערען צו דעם פאָלק, צווישען וועלכען זיי וואָהנען. דאָס יודענטהום איז פאַר זיי נור אַ אמונה און ניט קיין פאָלק. זייער פאַטערלאַנד איז דאס לאַנד, וואו זיי זענען געבאָרען און פון קיין אַנדער פאַטערלאַנד ווילען זיי ניט וויסען. דער געדאַנק וועגען אומקעהרען קיין ארץ ישראל בעליידיגט זיי אָדער רופט אַרויס ביי זיי נור אַ געלעכטער. געגען דעם ציוניסטישען רעיון ענטפערען זיי מיט אַ נאַרישען וויטץ: „אַז עס וועט אַמאָל ווידער ווערען אַ יודישע מלוכה אין ארץ ישראל, וואָלט איך געוואָלט קריגען די שטעל פון אַ יודישען געזאַנדטען אין פאַריז".

די דענקענדע יודען האָבען אין גיכען געמוזט אַרויסזעהן, אַז דאָס רעפאָרמירטע יודענטהום איז עפּיס אַ מין האַלבע אַרבייט, און ווי יעדע האַלבע אַרבייט האָט זי אויך אין זיך די זאַמען פון טויט, וואָרום אויף קיין איינציגע מינוט קען עס ניט אויסהאַלטען די קריטיק פון דעם געזונטען שכל.

ווען וואָלט געקענט צופרידען שטעלען דאָס רעפאָרמירטע יודענטהום? אפשר די פרומע יודען? אָבער זיי האָבען דאָך מיט עקעל אָבגעטרייסעלט פון זיך די רעפאָרמען. די ניט פרומע? זיי אָבער פעראַכטען די רעפאָרם און קוקען אויף איהר ווי אויף אַ פוסטע זאַך און נאַרישקייט. אפשר די יודען, וואָס ווילען אין דער אמת'ן צורייסען דעם צוזאַמענהאַנג מיט דעם עבר פון זייער פאָלק און וואס ווילען זיך צוזאַמענגיסען מיט דער קריסטליכער סביבה? אויך אַזוינע יודען קענען

פעלעטאָן.

אין בויבעריק.

אויף אַ דאַטשע.

(בילדער, טיפען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען).

פון

שלום־עליכם.

ז.

[מיין „חברה" איטליבער מיט זיין גן־עדן, — דער סמאַרגאָנער שדכן גיט מיר איין עצה].

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז געשטאַנען, פון קיין עין־הרע אַכט פאַרשוין: דריי מיידליך עלטערע שוין צו לייטען, צוויי קלענערע, און דריי יונגליך. אַלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען גענוג אָנגעהונגערט נעבאַך, גוט אָנגעגעסען מיט צרות, און אַלע ווילען איצט לעבען אַ גוטען טאָג, גענישען גלייך מיט אונז פונ'ם גן־עדן. נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאַר זיין גן־עדן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל מיין עלטערער טאָכטערס גן־עדן איז אַ דאָקטאָר און דוקא פון יעהופּעץ; די אַנדערע טאָכטער וויל אַ יוריסט און דוקא פון אָדעס, און די דריטע — אַ אינזשענער מיט אַ קנעפּיל (ער מעג זיך זיין פון וואסער אַ שטאָדט ער וויל). דער גן־עדן פון מיינע דריי יונגליך איז שוין ווידער גאָר איין אַנדער מין גן־עדן, דהיינו: איינער געהט מיט דעם גאַנג, אַז קיין בעסערע זאַך ווי פאָהרען רייטענדיג אויף אַ פערדיל קאָן שוין דאַכט זיך גאָר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אַנדערער האָט שטאַרק חשק צו האָבען אַ וועלאָסיפּעד. „ווען דער פּאַפּאַשאַ, זאָגט ער, קויפט מיר אַ וועלאָסיפּעד אויף דער דאַטשע, בין איך אייגער אַ גליקליכער !"... און דער דריטער בענוגנט זיך מיט אַ רויט העמדיל, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אַריינגעלאָזט אין די חאָליוועס און אַ הינטיל זאָל איהם נאָכלויפען פון הינטען. און מע מוז דאָס אַלסדינג קויפען, וואָרום ביי מיין ווייב זאָל לעבען איז איטליכס קינד אַזוי טהייער, אַזוי ציטעריג, אַז זיי פיהרען אוים ביי איהר וואָס זיי ווילען, ובפרט איצט, אַז גאָט האָט נעהאָלפען מע קאָן אויספיהרען, פאַר וואָס זאָל מען זיי זשאַלעווען? דאָס איז אָבער אַלץ גערעדט געוואָרען פון די זאַכען וואָס מען קאָן דאָס קויפען פאַר געלד; אָבער שדוכים פאַר די טעכטער? וואָס טהוט מען מיט שדוכים? אַ דאָקטאָר און דוקא פון יעהופעץ? אַ יוריסט און דוקא פון אָדעס? און אַ אינזשינער מיט אַ קנעפּיל? דאָס הייסט אַפילו אַז מע זאָל שמועסען דאָס איינגענע ווידער צוריק איז פאַר געלד קריגט מען דאָקטוירים מיט יוריסטען מיט אינזשינערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז איך האָב „געחאַפּט" די „גראָבע" עטליכע טויזענדער, האָבען מיך די שדכנים בעוואָרפען מיט בריוולין פון דער גאָרער וועלט; דער סמאַרגאָנער שדכן האָט מיר שוין אָבגעשלאָגען די טיהרען; ער האָט מיר אויפגעגעבען אפשר זיבען און צוואָנציג שדוכים און האָט מיך שוין אָבגעזידעלט אויך.

— וואָס בין איך שולדיג — טענה איך צו איהם — אַז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האָבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואָס דען — זאָגט ער — ווילען זיי?

— זיי ווילען — זאָג איך — עס זאָל זיך מאַכען עפּיס דורך אַ... אַ... בעגעגעניש... אַ... אַ... ליעבע...

— אַזוי — זאָגט ער — זיי זענען ביי אייך אַנדערש ניט געוואוינט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה, זיי זאָלען ביי אייך שלאָפען אויף די פענסטער, טאָמער וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי אַרויס'גנב'נען און מע וועט מיט זיי אַנטלויפען...

איין אַנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאָנער שדכן געעפּענט

די רעפארמען ניט צופירען שטעלען, ווייל זיי געהען מיט א טריט ווייטער, און דער טריט פיהרט זיי צום שמד. נאך וועניגער טויג עס פאר די יודען, וואס ווילען אבהיטען דאס יודענטהום פון טויט און וואס ווילען עס זאל בלייבען לעבען ווי א פאלק, דען זיך אבזאגען פון די נאציאנאלע האפנונגען איז פאר זיי דאסזעלבע ווי דאס אבמשפט׳ן דאס יודישע פאלק צום טויט, וואס וואלט קומען אפשר פארמעליך, אבער אויף געווים. דאס בענייטע יודענטהום אהן ציוניזם, ד. ה. אהן דעם וואונש און אהן די האפנונג אויף די די פעריינינגונג פון יודישען פאלק, האט ניט קיין צוקונפט. אין בעסטען פאל איז עס נור א זייטיגער וועג צום קריסטענטהום. ווער עס וויל אזא צוועק ערגרייכען, דער זאל געהן צו איהם איבער א גלייכערען און קירצערען וועג.

II.

נאך די דורות, וואס האבען זיך געפונען אונטער דעם איינפלוס פון די פוסטע מליצות און השכלה פון מענדעלסזאהנס צייט, פון די רעפארמען און אסימיליאציע, איז אויפגעשטאנען אין די לעצטע צוואנציג יאהר פון דעם ניינצעהנטען יאהרהונדערט א נייער דור, וועלכער האט זיך געסטארעט צו פערנעהמען איין אנדער לאגע אין דער ציוניסטישער פראגע, ווי די, וואס עס האט געדויערט דור דורות. די דאזיגע נייע יודען האבען זיך אבגעקעהרט פון די פלוידערייען פון די דייטשע ראבינער און געלערנטע איבער די יודישע שליחות, וועלכע בעשטעהט כלומרשט אין דעם, אז די יודען דארפען אייביג זיין צושפרייט צווישען אלע פעלקער, כדי צו זיין פאר זיי לעהרער אין מוסר און כדי זיי צו ערציהען צו דער ריינער אמונה, צו דער אלגעמיינער פערברידערונג צווישען די מענשען און צו דער צוזאמענשמעלצונג פון אלע פעלקער. דער נייער דור האלט אלע מיינונגען איבער די יודישע שליחות פאר פוסטע גאוה און נארישקייט, מיט א גרעסערער בעשיידענהייט און מיט א גרעסערער נאהנטקייט צום לעבען פערלאנגען זיי פאר דאס יודישע פאלק דאס רעכט צו לעבען און צו וואקסען לויט זיין אייגענער טבע און לויט די גרענעצען פון זיינע אייגענע כחות. זיי זענען געקומען צו דער איבערצייגונג, אז אין גלות קען דער דאזיגער צוועק ניט דערגרייכט ווערען, ווייל די יודען וועלען דארטען תמיד לעבען אונטער דעם דרוק פון שנאה, האס און פעראכטונג, און דאס וועט אדער פערהאלטען זייער וואקסען אדער עס וועט זיי נייטהען זיך תמיד אין אלץ צוצורפאסען צו אנדערע, און דורך דעם וועלען זיי פערלירען זייער זעלבסטשטענדיגקייט, זייער אייגענעם פנים און ווערען נור מיטעלמעסיגע אדער שלעכטע קאפיעס פון פרעמדע מוסטערן. דערום וויל דער נייער דור מאכען פון יודען צוריק איין געזונדעס פאלק, וואס זאל לעבען אין זיין אייגענעם לאנד און וואס זאל אויספילען אלע ווירטשאפטליכע, גייסטיגע, זיטליכע און פאליטישע אויפגאבען פון א קולטור־פאלק.

אזא ציעל קען דערגרייכט ווערען ניט מיט אמאל, נאר אין דער מעהר אדער וועניגער ווייטער צייט. דאס איז א אידעאל, א וואונש, א האפנונג, אזוי ווי עס איז געווען און בלייבט דער גלויבען אין משיח׳ן. דער נייער ציוניזם, וואס ווערט אנגערופען פאליטישער, שיידט זיך אב פון דעם אלטען, רעליגיעזען, משיח־ציוניזם דורך דעם, וואס ער זאגט זיך אב פון ניסים און ווארט ניט אויף א וואונדער, וואס וועט ברייגנען דאס יודישע פאלק קיין ארץ ישראל, נאר ער האלט פאר זיין צוועק צו קומען צו דעם ציעל דורך אייגענע קרעפטען.

די ענטשטעהונג פון דעם נייען ציוניזם האט מען צו פערדאנקען אויך דער אייגענער אינעווענינגסטער ארבייט פון יודענטהום, דער התפעלות פון די היינטיגע געבילדעטע יודען פון דער געשיכטע און ליידען פון

מיט׳ן קאפ די טיהר; נאר אז מע האט אונטערגעוואכסענע טעכטער און נאך דריי שטיק מיט אמאל, מוז מען אראבשלינגען און מאכען א שוויג.

בסוד סודות מוז איך אייך זאגען, אז 99 פראצענט זענען מיר ארויםעפאהרען קיין בויבעריק אויף א דאטשע נור צוליעב די טעכטער. אפשר וועט גאט רחמנות האבען עס וועט זיך צושלאגען א גלייכע זאך, מחמת דא אין בויבעריק ווערען געשלאסען אלע זומער די פיינסטע שדוכים פון יעהופעץ. דער שכל איז, ווייל אויף א דאטשע איז די וועלט אפען; דער וואלד איז גענוג גרויס; דער וואגזאל איז תמיד פול מיט מענשען; פאראן אויך א גארטען, א טהעאטער; בחורים און מיידליך בעגעגענען זיך צעהן מאל אין טאג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אנדערען, ווארפען זיך דורך מיט א פאר ווערטער; נאכדעם ווערט מען בעקאנט, מע געהט אביסיל שפאצירען אין וואלד, אביסיל שיפט מען זיך אויף א שיפיל און מע זינגט לידליך... און ביי נאכט זיצט מען אקעגען דער לבנה, מע צעהלט די שטערען, און מע זיפצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופעץ.

ה.

[דער בויבעריקער וואלד מיט אלע זיינע בעשעפענישען. — פערשידענע פארליך. — די בוימער האלטען סוד].

אויב איהר מיינט אז דער בויבעריקער וואלד איז א וואלד ווי אלע וועלדער — האט איהר א טעות. איהר קענט דא שפאצירען איינער אליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האט נישט וואס איבער צו טראכטען, עס וועלען אויף אייך ניט אנפאלען חלילה קיין גזלנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואלף, נישט קיין ווילדע ציג, און נישט קיין שום חיה־רעה. איהר קאנט דא בעגעגענען אנדערע מינים בעשעפענישען: א יאדעשליוועז יודען וואס געהט ארום פראנק און פריי איבער׳ן וואלד און הראקעט און שפייט; א קראנקע יודינע נעבאך וואס האלט זיך אן א בוים און הוסט און הוסט געשמאק, אדער זי ליגט אויף דער ערד און פאכט מיט דער נשמה, וכדומה — נאך אזעלכע מינים בעשעפענישען וואס מוטשען זיך און ווילען נישט שטארבען, וואס גלויבען אין כשוף, דאקטוירים, רעצעפטען, וועלדער, לופט וכדומה אזעלכע הלומות... אנדערע קראנקע, די וואס האבען געלד, ליגען אויסגעצויגען אין „האמאקען", אזעלכע וויגליך, וואס זענען צוגעבונדען צו די בוימער און זעהען אויס ווי היינגענדיגע קברים...

יודען האבען ליעב אחדות; זיי מעגען זיין ווי אזוי קראנק, האבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאר אלע צוזאמען, „וואס נאט גיט אבי אינאיינעם". פאראן ערטער אינ׳ם בויבעריקער וואלד וואס דינען פאר א „קלוב" אדער להבדיל א בית־המדרש, וואו די שלאפע נעבאך קאנען זיך צונויפקומען אביסיל זיצען. אביסיל זיצען הייסט אביסיל רעדען, און אביסיל רעדען — הייסט אביסיל בערעדען...

דורכגעגאנגען זיך מיט מיינע טעכטער אין וואלד אביסיל שפאצירען, דערזעהען מיר פון דער ווייטען א גאנץ רעדיל יודען און ווייבער זיצען אין פערשידענע פאזען און זעהען אויס ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט ווער דאס איז? — רופט זיך אן איינער און ווייזט אן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואנען זאל איך וויסען? לאם איך אזוי וויסען בייז! ענטפערט משה און פערהוסט זיך.

— שא! רופט זיך אן א דריטער — עס געהערען זיין די נייע דאטשניקעס, וואס זענען היינט אין דער פריה אריבערגעפאהרען קיין בויבעריק אויף דער גרויסער דאטשע.

— אויב אזוי? — רופט זיך אן נאך איינער און זעצט זיך אויף פון דער ערד אויף די אויסגעדארטע הענד וואס זעהען אויס ווי צוויי שטעקליך — אויב ס׳איז די דאזיגע וואס איהר מיינט, וועל איך אייך עפים דערצעהלען א „שענס".

דערהערט, אז מע וויל עפים דערצעהלען א „שענס", ווערען אלע מתים לעבעדיג, און יענער וואס האט זיך אויפגעזעצט אויף די דארע הענד, הוסט זיך גוט אוים און דערצעהלט עפים שטילערהייט דער גאנצער

יודישען פֿאָלק, דעם אויפֿגעוועקטען זעלבסטבעוואוסטזיין פון זיינע נאַציאָנאַלע קרעפֿטען, דעם שטאָלץ צו ראַטעווען דאס עלטסטע פֿאָלק פֿאַר די קומענדיגע צייטען און צו פֿערייניגען די גבורות פון די אַלטע דורות מיט די גבורות פון די נייע דורות, פון דער אַנדער זייט, איז דער ציוניזם אַ רעזולטאַט פון אויסענוועניגסטער ווירקונג: ערשטענס, פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק, וואס האט אין משך פון אַ האַלבען יאַהרהונדערט געהערשט איבער די געדאַנקען און געפֿיהלען פון אייראָפּא און וואס האט געוועלטיגט אין דעם דאָזיגען זין אין דער וועלטפּאָליטיק, און צווייטענס — פון דעם אַנטיסעמיטיזם, פון וועלכען עס ליידען מעהר אָדער ווייניגער די יודען פון דער גאַנצער וועלט.

דער נאַציאָנאַלער געדאַנק האט ערצויגען אַלע פֿעלקער צו זעלבסטבעוואוסטזיין, זיי אויסגעלערענט שעצען זייער אייגענע נאַטור און איינגעפּלאַנצט אין זיי דעם הייסען וואונש צו זעלבסטשטענדיגקייט. און דער געדאַנק האט אויך ניט געקאָנט אַריבערגעהן אָהן אַ ווירקונג אויף די געבילדעטע יודען. ער האט זיי געצווייט זיך אַרומצוזעהן, זיך אָנהויבען צו פֿיהלען צוריק ווי אַ בעזונדער פֿאָלק, — וואס איז שוין פֿערגעסען געוואָרען — און פֿאָדערען פֿאַר זיך די מעגליכקייט צו אַ געזונדען לעבען. די אַרבייט זיך אומצוקעהרען צו זיך אַליין, וואָס איז ניט פאריבער אָהן שמערצען, איז פֿערגרינגערט געוואָרען דורך די אַנדערע פֿעלקער, וואָס האָבען ארויסגעשטויסען פון זיך די יודען ווי פֿרעמדע און וואָס האָבען גראָב און אָהן רחמנות אַרויסגערוקט אמת'ע אָדער איינגערעדטע געגענזעצע צווישען זיך און די יודען.

דער נאַציאָנאַלער געדאַנק איז דאָ און דאָרט אַראָב פון וועג און פֿערמאוס'ט געוואָרען, ער איז געוואָרען צו אַ פֿאַלשען נאַציאָנאַליזם, ער איז אַראָב ביז צו אַ נאַרישער שנאה צו פֿרעמדע און מיאוס געוואָרען דורך אַ בלינדע פֿערגעטערונג פון זיך אַליין. דער יודישער נאַציאָנאַליזם איז ווייט פון אַזוינע נאַרישקייטען. דער יודישער נאַציאָנאַליסט איז געבליבען אין זיין ריכטיגען וועג, אדרבה, ער פֿיהלט, אַז מען דאַרף אָהן אויפֿהער אַרבייטען, כדי צו מאַכען דעם יודען אנגעזעהנער און חשוב'ער. ער ערקענט די גוטע מעלות פון אַנדערע פֿעלקער און ער בעפֿלייסט זיך זיי אָנצונעהמען, ווי ווייט זיי שטימען נור מיט זיינע אייגענע מדות. ער ווייס די שרעקליכע ווירקונג, וואָס האָבען געהאַט די הונדערטער יאָהרען פון קנעכטשאַפֿט און אונטערדריקונג אויף אונזער כאַראַקטער, וואָס איז אַמאָל געווען שטאָלץ און עהרליך, און סטאַרעט זיך צורעכט צו מאַכען דאָס בייז דורך זעלבסטערציהונג. דער ריינער נאַציאָנאַליזם, וואָס איז פֿריי פון די פֿאַלשע פֿאָרשטעלונגען, איז דער ריכטיגער וועג פון דער ווילדער אונגעאָרדנעטער ליעבע צו זיך אַליין, צו דער פֿרייער מענשהייט און צו מענשענליעבע. דעם אמת און די נייטהיגקייט פון אַזא נאַציאָנאַליזם קען נור דער אָבלייקענען, וואָס פֿערשטעהט ניט די געזעצען פון דער מענשליכער ענטוויקלונג און וואָס האָט ניט דאָס מינדעסטע געפֿיהל פֿאַר היסטאָרישעם לעבען.

דער אַנטיסעמיטיזם פון זיין זייט האָט אויך מיטגעהאָלפֿען פֿיעל געבילדעטע יודען צו געפֿינען צוריק דעם וועג צו זייער פֿאָלק. דער אַנטיסעמיטיזם איז געווען אַ שווערער נסיון, וועלכען די שוואַכע האָבען ניט געקאָנט אויסהאלטען; די שטאַרקע אָבער זענען אַרויס פון איהם נאָך שטאַרקער אָדער לכל הפחות מיט אַ גרעסערען זעלבסטבעוואוסטזיין. עס וואָלט געווען ניט אמת צו זאָגען, אַז דער ציוניזם איז נור איין ענטפֿער פון עקשנות און יאוש אויף דעם אַנטיסעמיטיזם. געוויס, האָבען איינינע געבילדעטע יודען זיך אומגעקעהרט צו זייער פֿאָלק נור אַ דאַנק דעם אַנטיסעמיטיזם, און די דאָזיגע יודען וועלען אויך באַלד

קאָמפּאַניע, און אַלע הערען זיך צו מיט גרויס פֿערגעניגען, קוקען בשעת־מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.

— בראַנע! — רופט זיך אָן איין יודינע צו דער אַנדערער גאַנץ הויך אויף אַ קול — וואָסער מיידיל געפֿעלט אייך בעסער פון די דריי?

— די מיטעלסטע! — ענטפֿערט איהר בראַנע אויך אויף אַ קול —

— אַיאָ, די מיטעלסטע, שרה זיסיל?

— ניין — זאָגט שרה זיסיל — די מיטעלסטע האָט נור שענע האָר און ווייטער גאָר ניט. מיר געפֿעלט די קלענערע, די קלענערע זאָל ניט האָבען די נאָז וואָלט זי גאָר געווען אַ „קראַסאַוויצע“!

— ששש! — שרייט אָן אויף די ווייבער איינער פון די מאַנסבלין — האָסט דו געזעהען אַבימיל ווי די נענז האָבען זיך צעגאָנערט?!...

מיר לאָזען זיך געהען ווייטער און בעגעגענען אין וואַלד אַנדערע מיני ברואים; זיי זיצען אַרום גרינע טישליך, האַקען אין „אָקאָ“ און אין „זעכס און זעכציג“ און שמייסען מיט די קאָרטען:

— אַ דרייערל אויף דריי?

— נו?

— און אַ דרייערל אויף דריי?

— נו?

— און נאָך אַ דרייערל אויף דריי ווי אויף אַלע?

— געענטפֿערט! וואָס האָט איהר?

— דריי שקצים.

— בלאָטע! און איהר וואָס האָט?

— דריי שיקסים.

— שפּייט זיי אָן אין פּנים! מלכים זענען בילכער!. . . . . . .

. . . .

— הונדערט דרייסיג?

— מיינע!

— הונדערט פֿינף און דרייסיג?

— פּאַס! לאָז אייך נאָט העלפֿען! וואָס איז קאָזיר?

— קאָזיר איז טרעף. (גיך, אין איין אָטעם:) פֿערציג און פֿון די פֿערציג און ביי די פֿערציג און אַריבער די פֿערציג און פֿון יענער זייט פֿערציג...

— און דער קעניג פּיק איז אַ הונד? אַקנאַק איבער דער מאָרדע!

— רעמיז!

— פֿערנוצט געזונד!. . . . .

. . . .

אָט די נפשות, ווי עס ווייזט אויס, טראַכטען אפֿילו נישט פֿונ'ם טוידט. צווישען זיי איז פֿאַראַן אַזעלכע, וואָס קומען פֿון יעהופּעץ קיין בוי־בעריק נישט צוליעב דעם שענעם וואַלד, און נישט צוליעב דער געזונדער לופֿט, נאָר לכתחלה לשם „אָקאָ“, אָדער לשם „זעכס און זעכציג“.

נאָך ווייטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פּאָרליך בחורים און מיידליך, וואָס געהען שפּאַצירען אויף אַלערליי אופֿנים. איין פּאָריל נעהמט אונטער די הענד, האַלטען זיך גאָר פֿריינדליך; זי קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, און ביידע זינגען זיי אונטער דער נאָז עפּים אַ מאָדנע ליעדיל און טאַנצען צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריעדקו, קוואַס;
נאָ באָלשע וסיעך ליובליו יאַ וואַס;
וואַס אַבאָזשאַיו!
וואַס אַבאָזשאַיו! *)

דאָס אַנדערע פּאָריל לערינט זיך אַ פּנים לויפֿען אָדער מען שפּיעלט זיך אין "חאַפּערליך": זי לויפֿט און ער לויפֿט איהר נאָך; ער וויל זי חאַפּען, אַנטלויפֿט זי... דאָס דריטע פּאָריל האָט זיך פֿערביטען מיט די

*) איך האָב ליעב קרויט און רעטיך און קוואַס, נאָר מעהר פֿון אַלעם ליעב איך אייך, איך האָב אייך ליעב, איך האָב אייך ליעב.

צוריק אָבּפֿאלען, ווען זייערע קריסטליכע שְכֵנים וועלען זיי ווידער פֿריינדליך אויפֿנעהמען צו זיך, אָבער פֿאַר דעם גרויסען רוב פון די ציוניסטען איז דער אַנטיסעמיטיזם נור געווען די אורזאַכע צו בעטראַכטען זייער לאַגע און זייער שייכות צו אַנדערע פֿעלקער, און די בעטראַכטונג האָט זיי געבראַכט צו אַזוינע רעזולטאַטען, וועלכע וועלען אויף לאַנג בלייבען איינגעגראָבען אין זייער מֹחַ און אין זייער האַרצען, ווען אפילו דער אַנטיסעמיטיזם וועט אין גאַנצען אָבגעמעקט ווערען פון דער ערד.

געווים ווערט דער ציוניזם, פון וועלכען מיר האָבען דאָ ביז איצט גערעדט, אַזוי פֿערשטאַנען נור פון די געבילדעטע און פֿרייע יודען,— דער קרוין פֿון יודענטהום. דער אונגעבילדעטער יודישער המון, וואָס איז געבונדען דורך פֿערשידענע מסוֹרות, איז געוואָרען ציוניסטיש ניט קלערענדיג, נאָר דורך דאָס הוילע געפֿיהל, דורך צרות און דורך דאָס זוכען פון אַ בעסערען לעבען. דער המון איז צו פֿיעל געדריקט פון דער שנאה פֿון די פֿעלקער, פון די שווערע געזעצען און פון דער ארומיגער פֿעראַכטונג. ער פֿיהלט, אַז ער קען ניט האָפֿען אויף אַ גרינדליכע פֿערבעסערונג פֿון זיין לעבען, כל זמן ער וועט לעבען ווי אַ שוואַכער קליינער טהייל צווישען אַ פֿיינדליכער מעהרהייט. ער וויל זיין אַ פֿאָלק, ער וויל ווידער יונג ווערען פון דער פֿעריינינונג מיט דער אייגענער ערד און וויל אַליין שמידען זיין מזל. ביי דעם המון איז דער ציוניזם ניט גאַנץ קלאָר און ניט פֿריי, ער טראָגט אַריין אין זיין ציוניזם די פֿריהערדיגע זכרונות פון דעם משיח־גלויבען און די געפֿיהלען פֿון זיין אמונה. ער פֿערשטעהט קלאָר דעם צוועק, די נאַציאָנאַלע פֿעריינינונג, אָבער ניט די מיטלען, וואָס פֿיהרען צו דעם ציעל. אָבער אויך דער המון פֿערשטעהט די נייטהינקייט אָנצוּווענדען די איינענע קרעפֿטען; צווישען זיין ווירקענדער גרייטקייט צו אָרגאַניזאַציאָנען און צו דער אַרבייט ביז צו דעם שלאָפֿענדיגען געפֿיהל אין דער תפלה און דעם וואַרטען אויף מְשִיחַ'ס נִסים — ליגט אַ גרויסער תְּהוֹם.

(פאָרטזעצונג קומט).

די געשיכטע פון דער יודישע בעפרייאונג אין פראנקרייך.

(פאָרטזעצונג).

נאָך מעהר ווי סערף בערר און זיינע פֿריינד האָבען 2 קריסטליכע מענשען־פֿריינד געארבעט פֿאַר די יורישע עמאַנציפּאַציאָן: דער גראַף מ י ר אַ ב אָ און דער גלח ג ר ע נ אָ אַ ר. מיראַבאָ איז שטענדיג געשטאַנען אלע אונטערדריקטע צו הילף און האט שטענדיג מלחמה געפֿיהרט פֿאַר אַליץ וואס איז גערעכט. דער פראנצויזישער קעניג האט איהם געשיקט אין אַ דיפּלאָמאטישער שליחות קיין בערלין גראַד קורץ נאָך דעם טויט פון דעם פֿיליזאָפען משה מענדעלסזאָהן. אומעטום אין בערלין, וואו ער איז געקומען, האט ער געהערט ווי מען האט בעוויינט און בעטרויערט דעם גרויסען חכם און דעם איידעלען מענשען פֿון דעסוי. ער האט אין בערלין אויך פֿערקעהרט מיט מענדעלסזאהנס פֿריינד, דעם געלעהרטען דאָהם, וואָס איז געוועזען דער ערשטער מליץ־יושר פאַר די יודען. מיראַבא איז דאָ געוואָרען בעקאנט מיט די אידעען פֿון מענדעלסזאהן און פון דאָהם און האט זיך פארגענומען צו זיין אַ רעטער פֿון די געקנעכטעטע יודען. ווי ער איז צוריק געקומען קיין פאריז, האט ער געשריבען איין בוך איבער מענדעלסזאהן און זיינע אידעען. ער האָט אין איהם געשילדערט דעם כאראקטער און דעם נייסט פון דעם יודישען פילאזאפען און דורך דאס בוך זענען ערשט אין פֿראנקרייך געוואָרען בעריהמט דער נאמען און די געדאנקען

יוֹצרות: ער האָט אָנגעטהון איהר מענטילע און זי האָט אָנגעטהון זיין קאַפּעלוש — און גיה טהו זיי עפּיס!... אַנדערע געהען גאָר משוגענערוויז און שרייען אויף קולֵי קולות: "אָ—או! אָ—או!" און זיי ענטפֿערט דאָס ווידערקול פֿונ'ם ווייטען וואַלד: "אָ או!"...

שטיל פֿערשטאָרבען שטעהט דער וואַלד. ס'איז ניט זיין עֵסֶק. שטיל אויסגעצויגען, מיט נָדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט די גרינע שמעקענדיגע נאָדלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען הימעל אַריין — זייט זיכער, איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר ווערען גאָר נישט...

ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב מורא, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שדכן פֿונ'ם סמאַרגאָנער שדכן און פֿון אַלע שדכנים אויף דער וועלט.

ט.

[דאָס עסען אויף דער פרייער לופט. — אָרימע לייט שפּעגעלירען.—דעם רעסטאַפּאָלירס ווייבילס מאַן.— די דאמען מיט זייער שפראך].

געקומען פֿונ'ם וואַלד אַהיים, האָבען מיר געטראָפֿען אַ גרייטען טיש אויף דער ווערענדע, וואָס איז בעוואַכסען פֿון אַלע זייטען מיט גרינע בלעטער, און מיר האָבען זיך געזעצט עסען דאָס ערשטע מאָל אויף דער פֿרייער לופֿט. אַ גאַנץ כאָהר פֿון פֿיינעליך, אומזיסטיגע כְּלֵי־זֶמר, האָבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפּישטשעט, געטשעריקעט און געטערעלייקעט אויף טויזענדערליי אופֿנים, און צוגעשפּרונגען אַלע מאָל איינציגווייז צום טיש: ציף־ציף, פּיק־פּיק, געחאַפּט אַ ברעקיל און אַוועקגעפֿלויגען ווייטער.

— חיה־עטיל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב — וואָס זאָגסט דו דערויף? נאָך אַזאַ שפּאַצירגאַנג אין וואַלד עסען אויף דער פֿרייער לופֿט איז אַ פּנים ניט שלעכט?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפֿערט מיר מיין ווייב ווי איהר שטייגער איז — איך האָב דאָך דיר שוין לאַנג געזאָגט אַ רוּח אין געלד'ס טאַטען אַריין! איין שטיקיל חסרוֹן נור וואָס ס'איז שוין דאָ צו פֿריי, צו אָפֿען, מע ווייסט איינס ביים אַנדערען וואָס מע'קאָכט זיך. דאָס גריידינער ווייביל, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטער ברענט איהר די אויגען מיט לאַפּעס, איז שוין געווען ביי אונז אין קיך אין אַלע טעפּליך. און דאָס רעסטאַפּעליר ווייביל האָט אויסגעפּרעגט ביי די דינסטען אַלסדינג, וואָס ביי אונז טהוט זיך פֿון דער ערשטער שָעָה נאָך אונזערע חתוּנה...

— יודען, ניט עפּיס אַ נְדָבָה! — רופֿען זיך אָן עטליכע אָרימע לייט מיט אַמאָל, וואָס ציהען זיך איינס נאָכ'ן אַנדערען אַ גאַנצע שוּרה.

— פֿון וואַנען זענט איהר? — טהו איך אַ פֿרעג איינעם פֿון זיי.

— פֿון יעהופּעץ — ענטפֿערט ער מיר.

— זיצט איהר הייסט דאָס היע?

— חלילה! מאַכט ער — מיר קומען צו פֿאָהרען אַלע מאָל אַהער מיט'ן באַהן.

— קאָסט דאָך אייך הוצאות? — זאָג איך — מאַכט איהר חאָטש אָב וואָס עס קאָסט אייך?

— ווי אַמאָל — זאָגט ער — אַמאָל שלאָגט מען אוים די הוצאות און אַמאָל דערליינט מען, איטליכ'ם געשעפֿט איז אַזוי. ס'איז אַ "שפּעגעלאַציע". מיר "שפּעגעלירען". . . . .

— שָלום עֲליכם אייך, בְּרוּכים הַיוֹשְבִים! — רופֿט זיך אָן אַ געלער יונגערמאַן מיט אַ זיידען קאַשקעטיל און מיט אַ ברייטען טַלִית־קָטָן און שטעלט זיך אַוועק אַקעגען אונז און קוקט ווי מיר עסען און רויכערט אַ פּאַפּיראָס.

— עֲלֵיכֶם שָלום — זאָג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונד — מאַכט ער צו מיר און רויכערט דעם פּאַפּיראָס.

— פֿון וואַנען איז אַ יוד? — פֿרעג איך איהם.

פון משה מענדעלסואהן. עס איז אין דער וועלט שטענדיג אזוי: אז מען האט ליעב איין יודען, קריגט מען ליעב דאָס גאנצע יודישע פאלק, און אז מען האט אַ שנאה צו איין יודען, פערגרעסערט מען די פֿיינדשאפט אויף דעם גאנצען כלל ישראל, וואָרום יעדער יוד איז דאָך נור איין חלק פון דער נאציאָן, 'איין אבר פון דעם יודישען גוף.
דער איידעלער מיראַבאָ האט דורך מענדעלסואהן געקראָגען ליעב אַלע יודען. ער ווייזט נאך, אַז די צרות און רדיפות האָבען די יודען פערפֿינסטערט און האבען געשאפען שלעכטע מדות, אַז די נאטור פֿון די יודען איז אָבער גוט און אַז זיי וועלען זיין ניצליכע און גוטע בירגער, ווען מען וועט זיי געבען רעכטע און פֿרייהייטען. מיראבא איז געוועזען איין גרויסער פֿערעהרער פֿון דער תורה און האט פֿיינד געהאט די וויצען, וואָס וואָלטער האָט געמאכט איבער די הייליגע ביכער.

דער גראַף מיראַבאָ איז געוועזען זעהר בעריהמט און אָנגעזעהען אין פֿראַנקרייך, און זיינע אידעען זענען גיך געוואָרען פֿערברייטעט. זיינע בעשטרעבונגען זענען אויך געקומען צו דער רעכטער צייט. די יודען פֿון עלזאָס האָבען אָנגעהויבען צו קלאָגען איבער זייערע צרות, און די קריסטען האָבען וויעדער געקלאָגט, אַז די יודען מאַכען זיי אָרים. אין מעץ איז ערשינען אַ נייעס אַנטיסעמיטישעס בוך, אין וועלכען עס זענען געשטאַנען אַלע שְקָרים און אַלע בִּלבּוּלים אויף די יודען. איין יונגער יודישער געלעהרטער, ישעיה בעער בינג האָט פֿערפֿאַסט איין געגענשריפֿט, אָבער דאָס פֿאָלק איז געוועזען זעהר אויפֿגערעגט. דורך אָט די שריפֿטען איז געוואָרען די יודענפֿראָגע צו אַ ברענענדער פֿראָגע, מיט וועלכער עס האָבען זיך פֿערנומען געבילדעטע אין פֿראַנקרייך. דענסמאָל האָט מען נאָך געמיינט, אַז די וויסענשאַפֿט איז איין רעצעפּט פֿאַר אַלע קראַנקהייטען, און אַזוי האָט מען אָנגעהויבען זיך צו דערקונדיגען, וואָס זאָגט די וויסענשאַפֿט איבער די יודענפֿראַגע? די קעניגליכע אַקאדעמיע פֿאַר קונסט און וויסענשאַפֿט אין מעץ האָט בעשטימט אַ פּרייז פֿאַר די בעסטע שריפֿט, וואָס וועט געבען אַ ענטפֿער אויף די פֿראָגע: „גיט עס מיטעל צו מאַכען די יודען פֿאַר גליקליכע און ניצליכע איינוואָהנער פֿון פֿראַנקרייך?“ דריי אַרבייטען זענען אָנגעקומען ביי דער אַקאַדעמיע, און אַלע 3 זענען געוועזען גוט פֿאַר די יודען, פֿון 2 ביכער זענען געוועזען די מְחַבְּרִים קריסטען און פֿון דעם 3־טען אַ יוד. אַלע 3 אַרבייטער זענען געקרוינט געוואָרען פֿון דער אַקאַדעמיע. די ערשטע איז געוועזען פֿון דעם גלח גרעגאָאַר און זי האָט געהאַט די גרעסטע ווירקונג, חאָטש זי איז, ווען מען בעטראַכט זי וויסענשאַפֿטליך, די שוואַכסטע. גרעגאָאַר האָט געהאַט אַ ־געמיטה ווי אַ גוטעס אונפֿערדאָרבענעס קינד. ער האָט געגלויבט מיט אַ פֿרומען האַרצען, אַז אַלע מענשען זענען פֿון דער נאַטור גוט און ער האָט ליעב געהאַט אַלע מענשען, ווייל זיי זענען בעשעפֿענישען פֿון ליעבען גאָט. מען האָט שפּעטער פֿון איהם געזאָגט: „ער האָט די רעוואָלוציאָן געמאַכט קריסטליך“. ער האָט אויך די גאַנצע היסטאָריע געוואָלט מאַכען קריסטליך, וואָרום פֿאַר איהם איז געוועזען זיין אָמוּנה די קוועלע פֿון ליעבע און גוטסקייט. זיין גאַנצעס בוך איז פֿול פֿון רַחֲמָנוּת און פֿול ליעבע צו די אונגליקליכע יודען. ער וויינט איבער זייערע צרות און פֿערגיסט טרעהרען איבער די שמאָך, וואָס די יודען האָבען אַזוי לאַנג ערטראָגען. ווי אַ ברודער בעט ער פֿאַר זיי, מען זאָל מאַכען אַ סוֹף מיט זייערע ליידען און זיי בעהאַנדלען ווי מענשען. גרעגאָאַר איז איין איידלער מענש געווען, אָבער קיין גרויסער געלעהרטער און אין זיין בוך געפֿינט מען גרויסע פֿעהלער.

— איך בין — זאָגט ער — פֿון רעסטאַפֿאָלי, איך בין געקומען אַהער הייסט דאָס צו מיין ווייב מְבַקֵר־חוֹלֶה זיין, זי זיצט טאַקי דאָ מיט אייך אויף איין דאַטשע.

— זענט איהר הייסט דאָס דעם רעסטאַפֿאָלירס ווייביל'ס מאַן? מַה שְׁמְכֶם?

— חיים וואָלף.

— איהר האָט מיר עפּיס געוואָלט זאָגען, רב חיים וואָלף?

— ניין — מאַכט ער צו מיר גאַנץ ערענסט — איך האָב דערזעהען פֿון דער ווייטען אַז איהר עסט, בין איך צוגעגאַנגען אומיסטען זעהען, ווי אַזוי עסט איוד אַהין אַ היטיל?...

— פונקט — זאָג איך צו איהם — די אייגענע מעשה וואָס האָט זיך געטראָפֿען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג געקומען צו פֿאָהרען דער רעסטאַפּעליר רַבִּי אייערער, איז אַריינגעקומען צו איהם איינער אַ געוויסער מִתְנַגֵד רֶב משה קאָנאָטאָפּער, וואָס האַלט נישט פֿון קיין רבי'ן, און לייגט איהם אַנידער אַ קערביל און שווייגט. פֿרעגט איהם דער רבי: וואָס ווילסט דו זאָגען? ענטפֿערט ער ניט דאָס אַנדערע וואָרט, נעמט אַרויס און לייגט אַנידער דעם רבי'ן נאָך אַ קערביל. פֿרעגט איהם דער רבי נאָך אַמאָל: „וואָס איז דיין בעגעהר“? רופֿט זיך אָן דער משה: — גאָר ניט. איך האָב נור געוואָלט זעהען, ווי אַזוי נעמט איוד אומזיסט געלד...

דעם רעסטאַפֿאָלירס ווייביל'ס מאַן דרעהט זיך אוים מיט'ן פּנים אַהין, טהוט אַ שפּיי און טרעט אָב.

— וואָס זאָגסט דו, חיה עטיל, אויף דיין רעסטאַפּעלירס ווייביל'ס מאַן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי — דיינע יעהופּעצער אַריסטאָקראַטקים מיט די בריליאַנטענע אויהרינגליך, וואָס זיצען דאָ אויף דער דאַטשע, זענען ניט בעסער. אַ גאַנצען טאָג הערט מען פֿון זיי נור חאַ־חאַ־חאַ! און האַ־חאַ־חאַ! פֿאַראַן דאָ ביי אונז איינע אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, דוקא אַ עולכע וואָס זיצט כְּסֵדֶר איבער אַ בוך, זאָלסט דו זעהען וואָס זי האָט דעראַרבייט איבער אַ הינדיל! עס האָט זיך איהר אויסגעדאַכט, אַז איהר שְׁכֵנָה, אויך אַ דאַמע מיט בריליאַנטען, האָט ביי איהר אַוועקגנ...

— חאַ־חאַ־חאַ! חאַ־חאַ־חאַ! — הערט זיך אַ קוויטשיג געלעכטער פֿון אַ דאַמע, און מע פֿיהלט, אַז זי לאַכט מיט יאַשטשערקעס... און די אַנדערע דאַמע שרייט און שעלט, און עס וואַרפֿען זיך דורך ביי איהר מאָדנע ווערטער: פּיסקאָטע, מאָרדאַטע, קירפּאַטע, האָרבאַטע, פּאַרחאַטע, סמאַרקאַטע...

— אהאַ — רוף איך .מיך אָן — זי בעזיצט גוט די שפּראַך!

— זאָלסט דו אָבער זעהען — זאָגט צו מיר מיין ווייב — ווי מיט מיר וויל זי ניט רעדען קיין יודיש; נור אויף רוסיש, און נור אויף דייטש, חאָטש גיב איהר אַ קרענק!...

י.

[אַ הייסע וואַנד אויף דער דאַטשע. — דאָס ליעד פֿון אַ סאָלאָווייטשיק און די מחשבות פֿון אַ סוחר].

איינגעמידט, אויסגעמוטשעט פֿונ'ם טאָג, זענען מיר אַנידערגעפֿאַלען אַלע ווי די סנאָפּעס און האָבען זיך געלייגט שלאָפֿען. אָבגעשלאָפֿען אַקעגען אַ פּאָר שעה, חלומ'ט זיך מיר, אַז איך בין אין אַ שווייק־באָר, העט העט, אויף דער אויבערשטער באַנק, און מע שמייסט מיך מיט אַ ווייך בעזעמיל, מְחַיֶה נְפָשׁוֹת!

— דאַוואַיי פּאַרע! *) — שריי איך פֿונ'ם שלאָף מיט אַלע כּוחות פּאַרע! פּאַרע! פּאַרע **)!

— גאָט איז מיט דיר! וואָס שרייסט דו? וואָס איז דיר? — זאָגט מיין ווייב און וועקט מיך אויף פֿונ'ם שלאָף.

---

*) גיב היטץ! **) היטץ! היטץ! היטץ!

אָבער די שפּראַך, וואָס קומט פון האַרצען, ריהרט יעדען, אויב זי איז וויסענשאַפטליך אָדער ניט.

די 2-טע שריפט איז געוועזען פון דעם אַדוואָקאַטען פון פּאַרלאַמענט אין נאַנסי, אַדאָלף טִיעַהִי. אויך אָט דער מליץ־טוב פאַר די יודען איז ניט געוועזען קיין טיעפער דענקער, ער האָט געמאַכט, ווי עס איז דעמאָלט געוועזען מאָדע אין פראַנקרייך, פיעל פוסטע וויצען, אָבער דער בעווייז איז איהם גוט געלונגען, אַז די שלעכטע מדות פון די יודען שטאַמען נור פון דער שלעכטער בעהאַנדלונג. ער שטיצט זיך אויף די תּוֹרה און זאָגט: „פאַר וואָס זענען געוועזען די יודען אין אַלטער צייט אַ פריעדליך פאָלק מיט גוטע מדות? פאַר וואָס האָבען זיי דענסמאָל געוויזען דער גאַנצער וועלט, ווי מען מוז לעבען אין מוּסר און דֶרֶך־אֶרֶץ? שטעלט די יודען אויף איין מַדרֵגה מיט די קריסטען, וועלען זיי ווערען ווידער גוט און נאַטירליך און ניצען דעם פאַטערלאַנד און דער מענשהייט.“

די 3-טע שריפט איז געוועזען די בעסטע און די גרינדליכסטע, ווייל זי איז אַרוים פון דער פעדער פון אַ יודען און נאָך דערצו פון אַ רוסישען יודען. דער מחבר הייסט זלקינד הורוויץ. ער איז געבאָרען אין קאָוונאָ און איז געקומען קיין פראַנקרייך אַלס תּלמיד פון דעם גרויסען גאָון ר׳ אריה ליב אין מעץ. ער איז געוועזען אַ גרויסער לַמדן און דערצו נאָך איין גרויסער מַשׂכּיל און איין גרינדליכער געלעהרטער. ער האָט געשריבען אַ בוך איבער די אָבשטאַמונג פון די שפּראַכען און איבער פערגלייכענדע שפּראַכוויסענשאַפט. דערנאָך איז ער געוואָרען ביבליאָטהעקאַר אין דער קעניגליכער ביבליאָטהעק פון פּאַריז. הורוויץ האָט האַלט דעם אמת און גיט צו, אַז זיינע ברידער האָבען אויך פעהלער, אָבער ער ווייזט נאָך פון וואַנען די פעהלער קומען, ווייל ער קען די היסטאָריע און די ליטעראַטור פון זיין פאָלק.

די 3 ביכער האָבען געמאַכט אַ גרויסען רושם אויף אַלע מענשענפריינד אין פראַנקרייך און די צייט איז געוועזען גינסטיג, וואָרום אַלע האָבען גערעדט פון פרייהייט און פון מענשענרעכטע און אַלע האָבען זיך אָבגעטרייסעלט דעם שטויב פון דעם פינסטערן מיטעלאַלטער. אָבער די צרה איז געוועזען, אַז אונטער די יודען איז ניט געוועזען קיין אַחדות און קיין זין פאַר אַזעלכע אידעען, וואָס זענען נוגע דעם כּלל. דער איידעלער גרעגואַר האָט זיי דערמאָהנט, זיי זאָלען חלילה ניט אָבלאָזען די גינסטיגע געלעגענהייט און זיי זאָלען בּלֵב אֶחָד איינטרעטען פאַר זייערע רעכטע, אָבער די קְלָלָה פון גָלות, די אונייניגקייט, האָט גערוהט אויף זיי. אין אָנהויב איז זעהר ווייניג געשעהען, זיי האָבען זיך נאָך ניט גערירט. די סְפָרדים זענען געוועזען שטאָלץ און האָבען זיך ניט געוואָלט פעראייניגען מיט די אשכּנזים. די יודען פון באָרדאָ, וואָס האָבען געהאַט רעכטע, זענען געוועזען אַסימילאַנטען און האָבען זיך ניט געקימערט וועגען זייערע ברידער, וואָס זענען געוועזען אין צרות. פיעל יודען האָבען גאָר פערגעסען דעם געשמאַק פון פרייהייט און האָבען געוואָלט ווייטער פינסטערן, אַבי ניט צו טהון פאַר דעם כלל. אין דער נאַציאָנאַלפערזאַמלונג האָבען די דעפּוטאַטען נור פאָרגעבראַכט די בקשות פון זייערע אויסקלויבער, און אַז די יודען האָבען אַליין געשוויגען, האָט קיינער ניט גערעדט פון זיי.

ערשט דורך נייע צרות זענען די יודען אויפגעוועקט געוואָרען פון זייער שלאָף. עס איז אויסגעבראָכען דער שטורם פון דער רעוואָלוציאָן אין פראַנקרייך און אין דער הֶפקר־צייט האָט מען זיך צוגעחאַפּט צו די יודען און זיי געראַבעוועט און געשלאָגען אין פיעל שטעדט, אָט

— עפּים אַ מאָדנע היטץ — זאָג איך — ביי אונז אויף דער דאַטשע! איך בין אָבגעגאָסען מיט שוויים! טהו נור אַ טאַפּ, חיה־עטיל, די וואַנד׳סע פּאַשעט פון איהר ווי פון איין אויבען.

— אוי, אַ דינער איז מיר! — שרייט אויס מיין חיה עטיל און טהוט אַ חאַפּ די האַנד צוריק — די וואַנד איז הייס ווי פייער!

— אַ פּנים — זאָג איך — ביי זיי זענען די דאַטשעס מיט הרובעס?

— אַ חכם אַ יוד! — זאָגט מיין ווייב — האָסט געהערט אַמאָל אַ דאַטשע זאָל גאָר זיין מיט הרובעס? משוגענע מיינע שונאים? עס געהער מסתּמא אַריינגעהן צו אונז די וואַנד פונ׳ם אויבען, וואָס פערשטעהסט דו דאָ ניט?

וואָס קומט אַרוים פון דעם וואָס איך פערשטעה? ס׳איז אַזוי הייס, אַז מע קאָן צוגאַנגען ווערען ווי פּוטער!... איך בין מיך מַטריח און עפען אויף דאָס פענסטער, רייסט זיך אַריין צו אונז אין שטוב אַ קיהל־ווינטיל, און טראָגט אונז אונטער גלייך אין נאָז אַריין אַ געשמאַקען רֵחַ פון בלומען און מינים בְשָׂמים אַזעלכע, וואָס מיר זענען צו זיי גאָר נישט געוואוינט געוואָרען. איך שטעק אַרוים דעם קאָפּ דורכ׳ן אָפענעם פענסטער און בלייב שטעהן אַ פער׳כּשוּפ׳טער פון דער זעלטענער שענער שמעקענדיגער זומער־נאַכט.

דער טונקעל־בלויער הימעל איז אויסגעשטערנט, בעזעצט מיט בריליאַנטען, וואָס שעמערירען אין די אויגען. דורך די גרינע בלעטער פון די ביימער קוקט דורך די זילבער ווייסע לבנה, וואָס טיקט זיך אין שטיקער גרויע חמאַרע; די שטיקער גרויע חמאַרע ווערען אַלע מאָל שיטערער און שיטערער ביז זיי צוגעהען זיך ווי רויך, און די זילבער ווייסע לבנה בלייבט ווידער ריין און גאַנץ, אָהן אַ שום פּגם. און פון דאָרטען ערגיץ, פונ׳ם וואַלד, לאָזט זיך הערען אַ מאָדנע געזאַנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו — טיוך — טיוך — טיוך...“ איך הער זיך צו, איך וויל דעם אָטהעם ניט חאַפּען, איך ווער פערשטאָרבען. איך האָב שוין לאַנג, לאַנג נישט געהערט אַזאַ מין זינגען! דאָס איז ער, דער זיסער סאָלאָווייטשיק, דער נאַכט משורר, וואָס לאָזט זיך הערען איבער׳ן גאַנצען וואַלד; וואָס שלאָפט אַליין ניט און לאָזט ניט יענעם שלאָפען; וואָס וועקט אין אייך טיף פערבאָרגענע, לאַנג געשטאָרבענע געפיהלען; וואָס רופט אַרוים משונה׳מאָדנע מַחשָבות, אַזעלבע מחשבות, וואָס געהערען זיך כּלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטיל, מיט קיין פערדינסטיל און מיט קיין קערביל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין איין אַנדער וועלט, אַהין וויט וויט, אין מיינע קינדערשע, יונגילשע, נאַרישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיין מאָל, קיין מאָל ניט אומקערען, — און איך ווער אויף אַ ווײלע איין אַנדער מענש. עס גלוסט זיך מיר ניט אָבטרעטען פון דאַנען. איך וואָלט אַזוי געשטאַנען דאָ אַ גאַנצע נאַכט; נאָר פּלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהערינע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואַכסענע טעכטער, קאָפּדרעהעניש, אַ געשעפטיל, אַ קערביל...

— מע קאָן ניט לייקענען — קלעהר איך מיר — ער זינגט ניט שלעכט, דער חֶברָה־מאַן; נאָר אַ פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען אַ געשעפטיל און אַ קערביל, זאָל זיך אַוועקזעצען אויף אַ גאַנצער נאַכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרכען דעם סאָלאָווייטשיק ווי ער זינגט, — פע!...

איך מאַך צו דאָס פענסטער און לייג מיך שלאָפען.

(פאָרטזעצונג קומט).

דא האבען זיי זיך דערמאהנט, אז עס איז צייט צו טראכטען פאר זיך און האבען אנגעהויבען זיך צו קלאגען אויף זייערע צרות פאר דער נאציאנאלפערזאמלונג. אין אויגוסט 1789 האבען די יודען אין עלזאס געהאט צו ליידען פיעל צרות. א סך זענען אוועקגעלאפען מיט דער נאקעטער הויט. זיי זענען געקומען צום איידעלען גרעגאאר און האבען זיך פאר איהם געקלאגט איבער זייער נויט. דער דאזיגער עכטער מענשענפריינד האט זיך אנגענומען פאר די יודען מיט דעם גאנצען הארצען. ער האט געהאלטען אין דער נאציאנאלפערזאמלונג איין זעהר ווארמע רעדע פאר זיי און האט געדרוקט א בוך, וועלכעס איז ארויסגעטרעטען פאר די פערבעסערונג פון דער יודישער לאגע. ערשט איצט האבען די יודען פון די אנדערע פראווינצען נאכגעטהון זייערע ברידער פון עלזאס און האבען אנגעהויבען בעטען ביים פארלאמענט, מען זאל זיי געבען רעכטע ווי די אנדערע בירגער. די יודען פון באָרדא האבען געשיקט 4 דעפוטאטען און די יודען פון פאריז 11 דעפוטאטען צום פארלאמענט, אום צו בעטען, אז מען זאל זייערע רעכטע בעשטעטיגען. דער בעריהמטעסטער דעפוטאט איז געוועזען הערר איזאאק בערר פון מעץ. ער איז געוועזען איין גרויסער בעל צדקה און איין משכיל פון מענדעלסזאהנס שולע, אבער דערצו זעהר פרום, און ווייל ער האט מורא געהאט, אז מיט די נייע רעכטע וועט פאלען די יודישקייט, האט ער געוואלט, אז די רבנים זאלען קריגען א גרעסערע מאכט. ער האט געבעטען ביים פארלאמענט, אז מען זאל געבען די רבנים דאס רעכט זיך צו מישען אין אלע ענינים פון דער קהלה. געגען דעם אבער האבען די אנדערע דעפוטאטען שטארק פראטעסטירט, ווייל זיי האבען ניט געוואלט זיין אבהענגיג פון די רבנים. נאכהער האבען זיך אלע דעלעגאטען געאייניגט, אז מען זאל פערלאנגען פון דער נאציאנאלפערזאמלונג אט די 4 פונקטען:

I. אלע יודען אין פראנקרייך זאלען קריגען דעם טיטעל בירגער.

II. זיי זאלען מעגען וואוינען, וואו זיי ווילען, אין יעדער שטאדט און אין יעדען דארף.

III. מען זאל זיי פריי מאכען פון די אבצאהלונגען און פון דעם שוטצגעלד, וואס זיי מוזען צאהלען ביז איצט.

IV. זיי זאלען האבען פרייהייט אין אלע זאכען, וואס איז נוגע צו דער רעליגיאן.

דאס איז געוועזען א קורצעס און פראקטישעס פראגראם און יעדער מענש האט זיך געקענט איבערצייגען, אז די דאזיגע פאדערונגען זענען גערעכט. פון דעסטוועגען האט עס דאך נאך לאנג געדויערט, ביז מען האט אין דער נאציאנאלערפערזאמלונג פערהאנדעלט איבער די יודענפראגע. דעם 23-טען אויגוסט איז געוועזען א וויכטיגע אסיפה. מען האט געוואלט דעם ערשטען זאץ פון די גרונדגעזעצען, וואס רעדט פון די מענשענרעכטע אזוי פארמולירען, אז ער זאל זיך אויך בעציהען אויף די פרייהייט פון דער רעליגיאן. איין דעפוטירטער דע קאסטעלאן האט פארגעלעגט א זעהר שארפען און קלוגען נוסח. דער זאטץ, מיינט ער, זאל אזוי הייסען: "קיין מענש טאר ניט ווערען בעאונרוהיגט וועגען זיין מיינונג איבער רעליגיאן און טאר ניט ווערען געשטערט אין זיין אמונה." אבער די קאטוילישע גלחים און זייערע אנהענגער האבען געשריען און פראטעסטירט אנטקעגען אזא נוסח. זיי האבען געוואלט, עס זאל ווערען אויסגעדריקט, אז די קאטוילישע רעליגיאן איז די רעליגיאן פון דער מלוכה, וואס מוז הערשען אין פראנקרייך, און די אנדערע רעליגיאנען זאלען ווערען נור געדולדעט. דער גראף מיראבא האט נאכגעוויזען, ווי אומגערעכט עס איז אזא מיינונג, נאר דאס האט ניט פיעל געהאלפען. אבער די קלוגע רעדע פון איין אנדער דעפוטירטען, ראבאד סענט עטיען האט בערוהיגט די שטורמענדע חוואלעס פון דער אסיפה. ער האט דערצעהלט, אז א האלבע מיליאן פראנצויזען האבען איהם אויסגעקליבען צום דעפוטירטען און פון דער האלבער מיליאן זענען 120 טויזענד פראטעסטאנטען. ער קען ניט דערלאזען, אז מען זאל אט די 120 טויזענד מענשען מאכען פאר בירגער פון א נידריגער מדרגה און זיי אויסשליסען פון רעגירונגסשטעלען. ער פערלאנגט פרייהייט פאר די פראטעסטאנטען, אבער אויך פאר דאס ליידענדע יודישע פאלק. דאס האט געהאלפען און זיין נוסח פאר דעם ערשטען זאץ פון די גרונדגעזעצען איז געווארען אנגענומען. דער זאץ האט געהייסען: קיינער טאר ניט בעליידיגט ווערען און קיינעם טאר ניט אנגעטהון ווערען קיין שאדען פאר זיין מיינונג אין רעליגיאן, ווען ער שטערט ניט די געזעצען און די ארדענונג".

(ענדע קומט)

פ א ב י ו ס ש א ך.

יודישער דלות אין אדעס.

(איינדריקע און בעאבאכטונגען).

(פארטזעטצונג).

ווי ביליג פאר די מאגאזינען איז אזא סיסטעם ארבייט אבגעבען, קען מען זעהן פון דעם: איין מאגאזין, דער גרעסטער אין אדעס, האט לייגנער געהאט א פאבריק פון פארטיגע בגדים מיט 100 ארבייטער. נאר שוין 2 יאהר, ווי ער האט די פאבריק פערמאכט, ווייל אויסארבייטען די פארטיגע בגדים דורך שניידערס, וואס נעהען ביי זיך אין דערהיים, איז פיעל ביליגער...

אין די לעצטע צייט זענען אין אדעס געגרינדעט געווארען פיעל חברות, ארטעלען פון בעלי־מלאכות. צוואנציג ארטעלען זענען יודישע. אזא מין חברה קען פיעל פערגרינגערען די לאגע פון בעלי־מלאכות, אבער נישט אלע בעלי־מלאכות קענען ווערען חברים אין די ארטעלען, ווייל מען מוז אריינטראגען אין קאסע א בעוואוסטע סומע געלד און דערצו דארף מען נאך זיין א גוטער און א פעהיגער ארבייטער. קענען דען אלע אזוינע צוויי גרויסע פאדערונגען בעשטעהן? די הונדערטער בעלי־מלאכות אויף דער מאלדאוואנקע, וואס מיר האבען געזעהן, זענען נישט אימשטאנד צוליעב די אנגערופענע סבות זיך צו פערשרייבען פאר חברים אין ארטעלען און נישט פאר זיי איז מעגליך די הילף פון די נייע חברות. וואו קענען אזוינע קבצנים בעקומען 50 רובל אריינצוטראגען אין חברה, ווען אפילו איינגע 20 קאפעקען האבען זיי נישט? דערצו זענען זיי אם מעהרסטען פראסטע „פארטאצנע" האנדווערקער און ווייסען שלעכט די מלאכה...

אויף קאסטעצקע האב איך פערשריבען א ארימען שניידער, וועלכער איז שוין לאנג געזעסען אהן ארבייט, ער איז נישט קיין שלעכטער בעל־מלאכה און אמאל האט ער געהאט א אייגענעם ווארשטאט אין מיטען שטאדט, נאר די קאנקורענץ פון די גרויסע מאגאזינען האט איהם ארויסגעשטופט אויף עק שטאדט אין די ארימע קווארטאלען. קיין קונדען האט ער נישט — ווער צווישען אזא דלות נעהט זיך וואס? — און אום צו ארבייטען פאר'ן מארק, נעמען טאנדעט האט ער נישט קיין געלד צו קויפען סחורה. ווען ער וואלט געהאט — זאגט ער — 5 אדער 10 רובל, וואלט ער געראטעוועט געווארען:

ער וואָלט געקויפט מאַטעריאַל און געמאַכט אָבאַראָטען. אָבער וואו קריגט מען אַזאַ קרעדיט? ווער וועט באָרגען, ווער וועט לייהען? ווער קען איהם, ווער ווייס איהם? זיצט ער שוין לאַנג אָהן אַ שטאָך אַרבייט און מען לעבט דערפון, וואָס די פרוי זיינע, אַ אויסגעמאַטערטע מיט איינגעפאַלענע אויגען, מאַכט קעסטעליך פאַר'ן אַפטייק און פערדינט 20 קאָפּ. אַ טאָג...*) אַרבייטען פאַר די מאַגאַזינען וויל ער נישט, ווייל דאָס איז שוין די „לעצטע פראָבע" און ער האָפט נאָך אַרויפשלאָגען זיך אויף אַ אייגענע, אַ זעלבסטשטענדיגע אַרבייט...

קען דען בעקומען צו לייהען אַ אָרימער בעל־מלאכה 50 רו"כ איינצוצאָהלען אין אַרטעל, ווען אַפילו 5 רובל איז איהם אומעגליך צו לייהען. און די אַלע אַרטעלען זענען גוט פאַר תקיפ'ע לייט, אָבער אָרימע בעל־מלאכות און אַרבייטער קענען ניט געניסען פון די חסדים פון די אַרטעלען.

IV.

זעהר שלעכט און ביטער איז די לאַגע פון וועש־נעהטערינס אין אָדעס. די קאָנקורענץ פון די פאַבריקען און מאַשינעריי־אַרבייט איז נישט אַריבערצוטראָגען. אַרבייטענדיג אָפטמאָל ביז 16–17 שעה אין מעת־לעת פערדיענט מען נישט אויף די נייטהינסטע טעגליכע בעדערפענישען. דערצו מוז מען נאָך האָבען אַ אייגענע נעה־מאַשין, וועלכע קאָסט 80—90 רובל. מען בעקומט אפילו די מאַשין אויף אויסצאהלען, אָבער וואו נעהמט מען די 5 רובל אַ חדש צום איינצאָהלען, ווען עס קלעקט נישט אויף ברויט, קוואַטיר, און טעגליכע חיונה? און צאָהלען מוז מען פינקטליך די ראַטעס, אַז נישט, נעהמט מען צו צוריק די מאַשין און דאָס איינגעצאָהלטע געלד געהט פערפאַלען. אַזוינע פעלע טרעפען אָפט, האט מען מיר דערצעהלט אויף דער מאלדאַוואַנקע, צו „זינגערן" איז אַ ברייטע טיהר אַריינצוגעהן און אַ שמאָלע אַרויסצוגעהן. עס קריכט אַרויס דער מאַרך פון מח און מען בלייבט אָהן כחות, ביז מען צאָהלט אויס פאַר די מאַשין...

קיין אַרבייט אין אָדעס גיט נישט אַזוי קנאַפ פרנסה ווי וועשנעהטעריי. **) דער נרעסטער פערדיענסט פאַר אַ טאָג אַרבייט איז ביי אַ וועש־נעהטערין לערך 25—30 קאָפ. קען מען דען פון אַזא געמיינעם פערדינסט לעבען ווי עס בעדאַרף צו זיין? ס'איז דעריבער קיין וואונדער נישט, ווען אַנדערע וועש־נעהטערינ'ס זוכען פרנסה אָהן דער זייט און אָפט מאָל געהען זיי אַוועק אין אַ קרומען וועג, פון וואַנען ס'איז שווער צוריקצוגעהן... מיט דער נאָדעל און 16—18 שעה אַרבייט מיט שווייס און בלוט קען מען נישט ערנעהרען זיך אַליין, ווער רעדט שוין ווען מען מוז נאָך שטיצען אַלטע, שוואַכע עלטערן? דער דלות איז אַזוי פינסטער און ביטער און די שרעקליכע אַרבייט ערלייכטערט גאָר נישט זיין שווערען יאָך.

און די גאַס לעבט אין קאָכט. שען און פריי איז אַרום. זאַטע געזונטע מענשען אין פיינע, גאַנצע קליידער. ס'איז אַ פערגעניגען, אַ כבוד מיט אַזעלכע „אַנשטענדיגע" מענשען צו שפאַצירען און פערברינגען... עס איז אַזאַ שטעכעדיגער אונטערשיעד פון קעלער־שטוב מיט זיינע איינוואָהנער! עס גלוסט זיך פרייער שענער, מענשיסער לעבען — אין אַ ליכטיגערער וואָהנונג, אין אַ גאַנצערען קלייד, עסען צו זאַט, האָבען אַביסיל רוה, חאָטש אַ מנוחת שעה — דער נסיון איז גרויס און ניט אַלע קענען איהם ביישטעהן... און פיעל ווערען געשטרויכעלט...

ווי קליין דער פערדינסט איז פון דער קאַטעגאָריע אַרבייטערינ'ס קענען בעווייזען פאָלגענדע פאַקטען. אויף דער קאַסטעצקע אין אַ נידעריג הייזיל פערוואָרפען מיט שניי אַריבער די קליינע פענסטער, בין איך אַריין שפעט פון אָוועטד פאַרלעגען קוילען. אין אַ קליין נידעריג צימעריל, בעלייכטעט מיט 2 לעמפעליך, זענען געזעסען דריי פרויען איבער נעה־מאַשינען און האָבען געאַרבעט. אין שטוב איז קאַלט געוועז, שטיל, עס האט זיך געהערט נור דער „טיק־טיק" פון די מאַשינען. איך האב געפרעגט די עלטערע, די מוטער, אפשר וויל זי נעהמען קוילען, זי האָט געשוויגען, גאָר נישט געענטפערט. אָבער די טאָכטער, אַ יונג שען פריילין, איז שרעקליך רויט געוואָרען און מיט כעס אַרויסגעזאָגט — „מען דאַרף נישט". איך האָב געבעטען אום ענטשולדיגונג און געוואָלט שוין אַוועקגעהן. אבער די מוטער מיט טרעהרען אין די אויגען האָט מיר אָבגעשטעלט און מיט אַ נידריגער צוכראָכענע שטימע געזאָגט: פערשרייבט, פערשרייבט, וואָס זאל מען טהון... עס איז דאָס ערשטע מאָל, אז מיר קומען אָן צו נדבות. שוין איינינע יאָהר ווי מיר פלאַגען זיך, דערעסען ניט, דערשלאָפען ניט און צו מענשען־גאָב חלילה ניט געפרובט געוואַרען, אָבער היינטיגער ווינטער איז שוין קיין כח נישט דאָ מעהר צו ליידען. שוין אַ וואָך צייט. ווי מיר ליידען קעלט. און דאָ איז נאָך די שניי — זאוואַרוכעס און מיר זענען בעדעקט מיט שניי איבער די פענסטער. איך מיט מיינע צוויי טעכטער אַרבייטען אויס קוים, קוים אויף קוואַטיר, ברויט און טהיי. פאַר די מאַשינען איז נאָך נישט אויסגעצאָהלט און מען מוז ליידען קעלט און הונגער, אַבי אין דער צייט דעם אַגענט איינצוצאָהלען. און דאָס איז נאָך גוט אַז עס איז דאָ אַרבייט. עס געהען אַוועק וואָכען לאַנג און קיין שטאָך־אַרבייט איז ניטאָ..." זיי אַרבייטען פון פריה־מאָרגען ביז 12 אַ זייגער ביי נאַכט, און נאָך שפעטער. זיי אַלע אַרבייטען אויס 60 קאָפ. אַ טאָג. איצט איז ביי זיי דאָ אַרבייט, ווייל עס איז פאַר די קריסטליכע יום־טובים, נעהט מען מעהר וועש.—איך האָב זיי פערשריבען. איך האב געפרעגט די טאָכטער צי זי איז אַ געלערנטע, און אויף וועלכע שפראַך זי לעזט אָדער שרייבט. זי האָט אַ בייזען שמייכעל נענעבען און טרויעריג געזאָגט: יאָ, מיר זענען געלערנטע, איך און די שוועסטער לעזען און שרייבען רוסיש, יודיש, דייטש און פראַנצויזיש, מיר זענען אין גימנאַזיום געגאַנגען"...

אין אַ חדש אַרום געהענדיג אויף דער קאַסטעצקע בין איך נאָך אַמאָל אַריינגעגאַנגען צו זיי. די מאַשינען זענען שוין געשטאַנען פערמאַכטע, די מוטער מיט די טעכטער זענען געזעסען פערדאַגה'עט און פערקימערט. דאָס פריילין איז שוין נישט געווען אַזוי אין כעס ווי דאַמאָלס. זי האט פערשטאַנען, אַז איך בין פאָלקאָם איינשטימענד מיט איהר, אַז ניט צדקה און נדבות קענען גרינדליך פערבעסערען זייער לאַגע. דערצו מוז מען האָבען אַנדערע, גאָר אַנדערע מיטלען. זי האָט געבעטען, אַז די קאָמיסיע אונזערע זאָל זעהען פאַר איהר און די שוועסטער ערגיץ אַ שטעלע אין אַ מאַגאַזין, אַפטייק אָדער אין אַ קאַנטאָר.— „שוין צו פיעל אויסגעהונגערט זיך" — האָט זי מיט אַ ביטערען זיפץ געזאָגט.

---

*) פאר 100 קעסטעליך בעקומט זי 20 קאָפ. עס אַרבייט ביי איהר א פרעמד מיידיל פון א יאָהר 17 און בעקומט פאר דיזעלבע 100 שטיק נור 15 קאָפ. אזוינע פעלע וואס איין אָרימאַן נוצט אויס דעם צווייטען זענען דא זעהר פיעל.

**) אלס אויסנאַהמע זענען די וועש-נעהטערינ'ס פון וואַרשטאַטען אויף דעריבאַסעווסקע גאַס אדער רישעליעווסקע, וועלכע אַרבייטען פאר רייכע קונדען און פערדינען ביז 75 קאָפ א טאַג.

אויף ראַזומאָווסקע גאַס האָב איך פֿערשריבען אַ אָרימע פֿאַמיליע אויף קוילען. אין שטוב איז געזעסען אַ יונגעס פֿריילין פון אַ יאָהר 17 און האט גענעהט אויף אַ מאַשין. איהר געזיכט איז געוועזען שרעקליך בלאַס און אויסגעמאטערט. איך האָב זי פֿונאַנדערגעפֿרעגט וועגען איהר אַרבייט. זי האט מיר דערצעהלט גענוי וועגען איהר שווער לעבען און וועגען איהר שלים־מזל־דיגע פרנסה. זי האט גערעדט אויף רוסיש, מיט פֿערשטאַנד, מיט איינגענווערט. אַמאָל האבען זיי גוט געלעבט. דער פֿאָטער האָט געהאט אַ קלייט אין ניקאָלאַיעוו און איז געווען גאַנץ תקיף. נאָר דער פֿאַרצוויי־יעהריגער פּאָגראָם האט זיי אומגליקליך געמאַכט. זיי האָבען פֿערלאָרען די קלייט און געבליבען אָהן מיטלען צום לעבען. זיי זענען אריבערגעפֿאָהרען קיין אָדעס זוכען געשעפֿט און ברויט, אָבער זיי האבען ביידע זאַכען נישט געפֿונען. דער פֿאָטער געפֿינט גאָר נישט צו טהון און די גאַנצע פֿאַמיליע שטאַרבט פֿאַר הונגער. זי האט זיך גענומען פאר׳ן נאָדעל, אום האָטש עפּיס צו פערדינען פֿאַר די אומגליקליכע עלטערן. אָבער דער בייזער מזל יאָגט איהר נאך אויך אין נעהעריי. גאַנצע וואָכען זיצט זי אָהן אַרבייט. קיין קונדען האט זי נישט—ווער קען זי אין אַ פֿרעמדער שטאָדט? נעהט זי פֿאַר׳ן טאלצאק, טאַנדעט, בעקומט פֿאַר 2 פאר אונטערהויזען 5 קאפּ. פֿאָדעם אַליין געהט אַוועק אויף א פאָר כמעט אַ קאָפּיקע און וואו איז נאך קעראסין (זי זיצט ביז 12—1 ביי נאַכט)? זי אַרבעט 18 שעה אין מעת־לעת און נעהט אויף 25 פאָר אונטערהויזען אַ טאָג... „עס וואָלט נאך גוט געווען, אַז עס וואָלט שטענדיג געווען אַרבייט, אָבער מען זיצט מעהר ליידיג ווי מען אַרבעט" — האט מיט אַ שווערען זיפּ׳ץ געענדיגט דימיידיל — מע גיט אַוועק אויף די אַרבייט דעם געזונד מיט׳ן לעבען און דאס האָט מען נאָך נישט שטענדיג דאָס שטיקיל טרוקענע ברויט"...

ניט בעסער איז די לאַגע פון נייהטערינ׳ס ביי יענעס. די אַרבייט־געצאָהלט איז מורא־דיג קליין און די אַרבייטצייט איז שרעקליך גרויס. דערצו איז נאך זעהר שלעכט און גראָב די בעהאַנדלונג פון בעל־הבית אָדער בעל־הבית׳טע, וועלכע סטאַרענען זיך וואס מעהר ריוה אַרויסצודריקען פון זייערע פֿערקנעכטעטע, דערשלאָגענע אַרבייטערינ׳ס. פֿיעל פון די נייהטערינ׳ס וואַרפֿען אַוועק די מלאכה און געהען בעסער אויפ׳ן פֿאַבריק. דער פֿערדינסט איז ניט גרעסער, אָבער די בעהאַנדלונג איז בעסער. מען פֿיהלט זיך מענשיסער. דער בעל־הבית שטעהט נישט אַזוי איבער׳ן קאַרק. דערצו אַרבייט מען אַ בעוואוסטע צייט, 12 שעה אין טאָג נישט מעהר, ניט אַזוי ווי אין די וואַרשטאַטען, וואו עס איז קיין קאָנטראָל נישט דא און מען אַרבעט אָהן אַ ברעג, אָהן אַ שיעור.

אויף ראזומאָווסקע האָב איך פֿערשריבען אַ אָרימען דאָרף־הענדלער. אין שטוב זענען די עלטערן נישט געווען, נור די עלטערע טאָכטער, אַ מיידיל פון א יאָהר 17 און אַ קליינער יונגיל. אין קאָרידאָר האב איך געהערט זינגענדיג אַ אומעדיג יודישעס ליעד. איך האב געפֿרעגט דאָס פריילין, וואָס איז דאס פֿאַר אַ ליעד, וואס זי האט געזונגען.— „עס איז ניטאָ וואס צו טהון, זינגט מען", האָט זי מיר געענטפֿערט — „דאָס איז אַ ליעד וועגען אונזערע פראָסטע מענשען". איך האב זי פֿיעל געבעטען מיר פֿאָרזינגען דאָס ליעד. זי האט זיך זעהר געשעמט, אָבער דאָך געזונגען. איך האָב איהר געזאָגט, אַז איך פֿערשרייב יודישע ליעדער צום דרוקען און די ערקלערונג איז איהר געפֿעלען געוואָרען.

דאָס ליעד איז איהר אַ אייגענעס. זי אַליין האט עס אויסגעקלערט, אויך די מעלאָדי האט זי אַליין צוגעפּאַסט. איהר ביטער לעבען האט בעשאַפֿען דאס ליעד, וועלכעס, ווי זי האט מיר געזאָגט, ווערט איצט געזונגען אין אַפּולע וואַרשטאַטען. עטליכע יאָהר האט זי געאַרבעט ביי אַ שניידער און איז פֿערשוואַרצט געוואָרען ביי דער אַרבייט. ניט רוה, ניט עסען און לעבען, נור אַרבייט, אַרבייט און אַרבייט, אַז אַלע האָבען נאך געשלאָפֿען פֿלעגט זי שוין אַוועקגעהן אַרבייטען און קומענדיג צוריק פֿלעגען שוין אַלע ווידער שלאָפֿען, ניט געוואוסט פון קיין רוה ניט שבת, ניט זונטאָג. שוין אַ יאָהר צייט ווי זי האָט געוואָרפֿען די פֿערפֿלוכטע נאָדעל און אַרבעט אין אַ קאָנפֿעקטען־פֿאַבריק פֿאַר 40 קאפּ. אַ טאָג.

און אַלעס וואס זי האָט אויסגעליטען ביי׳ן שניידער, איהר גאַנץ אָנגעביטערטעס, אָנגעווייטיגטעס האַרץ האט זי אויסגעגאָסען אין איהר ליעד:

א שניי מאַמע, א שניי, לובע,
אין א שניי מיט א רעגען —

די מאַמע מיינע האָט מיר אויסגעהאָוועט
פאַר׳ן שניידערס וועגען. } ביס.

פון די שניידערס, מאַמע, אויסצוהאַלטען
איז זעהר ביטער;

דעם דריטען טאַג א שטיקיל ברויט צו עסען,
אַבי אין דער היים ביי דער מוטער. } ביס.

איך שטעה מיר אויף, מאַמע, גאַנץ פריה
און געה מיר צו מיין אַרבייט.
איך געה זיך צו צו די אַלטע יאַטקעס
און איך וויל זיך עפּיס קויפֿען —

איך גיב אַקוק עס איז שוין האַלב זעקס א זייגער
מע דאַרף שוין גיכער לויפֿען. } ביס.

טאָמיר קום איך, מאַמע, פֿריהער מיט 10 מינוט,
זאָגט דער שניידער — אַזוי איז גוט

טאָמיר קום איך שפעטער מיט 10 מינוט
צאַפּט מיר דער שניידער די בלוט. } ביס.

איך זעץ זיך, מאַמע, עסען דעם וויסטען ביסען,
ער טהוט מיר גיט בעקומען.
דער שניידער שעלט איבער׳ן גרוב,
פֿאַר מורא מוז מען נעביך שטומען. } ביס.

זומער, מאַמע, אין דו גרויסע היצען,
דער קאָפּ טהוט מיר וועה,
אויסצוהאַלטען פון וויסטען שניידער,
פון דעם פינסטערען געניי... } ביס

מיט אַ שווער האַרץ בין איך ארויס פון דער קוואַטיר. ווער ווייס וויפֿיעל אמת׳ע טאַלאַנטען געהען פֿערלאָרען אין פֿאָלק, ווי פֿיעל פֿעהיגקייטען און גוטע קעפּ נעהען לאָבוד!

דאָס מיידיל קען נור אויף יודיש שרייבען און לייענען. זי וואָלט גערן לערנען רוסיש, זאָגט זי, אָבער וואו נעמט מען צייט דערויף? עס איז דאָך א רוהיגער טאָג נישט דא, מען איז דאָך א מאַשין...

מענדל לעווין.

פּאָליטישע איבערזיכט.

דער דייטשער האַנדעלסטאַריף. — די פרעמדע מלוכות. — די בעוועגונג אין דייטשלאַנד. — וויקטאָריא׳ס טויט. — טראַנסוואַלער אַנגעלעגענהייטען. — דער אַמעריקאַנישער קאָנגרעס.

די גאַנצע פּאָליטישע וועלט איז נאָך אַלץ אונטער דעם איינפֿלוס פֿון דעם פּראָיעקט איבער די נייע דייטשע טאַריפֿען פֿאַר אויס־

לענדישע סחורות. פֿאַר קיינעם איז קיין ספק ניט, אַז דער נייער טאַריף וועט ברייננען צו גרויסע ענדערונגען און איבערקעהרענישען אין אייראָפּא. עסטרייך בעמיהט זיך איצט זיך צו פֿעראייניגען מיט אונגאַרן אין דער האַנדעלספּאָליטיק, כדי צוזאַמען אַרויסצוטרעטען נעגען דעם נייעם דייטשען טאַריף, וועלכער וועט ברייננען פֿיעל שאָדען אי עסטרייך, אי אונגאַרן. רוסלאַנד איז די מלוכה, וואָס איז אַם מעהרסטען פֿערינטערעסירט אין דער פֿראַגע, און די רוסישע צייטונגען טרעטען גאַנץ דרייסט אַרויס פֿאַר הויכע טאַריפֿען אויף דייטשע סחורות. רומעניען זעהט דורך די נייע טאַריפֿען אַ גרויסען שאָדען פֿאַר איהר האַנדעל, אין איטאַליען וועט ליידען דורך דעם דער וויינהאַנדעל, אין אַמעריקא וועט האָבען אַ גרויסען שאָדען די לאַנדווירטשאַפֿט. ביי די גרויסע געפֿאַהרען, וואָס דער נייער טאַריף קען ברייננען די פֿרעמדע מלוכות, איז קיין ספק ניט, אז אויך זיי פֿון זייער זייט וועלען ניט שווייגען און זיי וועלען זעהן צו בעוואָרענען זייער האַנדעל דורך קאָנטראַקטען מיט אַנדערע מלוכות, אָדער זיי וועלען זעהן אָנצוטהון שאָדען דעם דייטשען האַנדעל און דער דייטשער פֿאַבריקאַציאָן, פֿערמאַכענדיג זייערע גרענעצען פֿאַר די דייטשע סחורות. די צייטונגען רעדען שוין איצט פֿון בעזונדערע האַנדעלס־קאָנטראַקטען, וואָס רוסלאַנד רעכענט צו מאַכען מיט עסטרייך, כדי צו קריגען פֿאַר איהרע סחורות אַ נייעם וועג און נייע מערק.

ניט קלענער איז די אויפֿרעגונג איבער דעם פּראָיעקטירטען נייען טאַריף אין דייטשלאַנד אַליין. די ליבעראַלע צייטונגען קריטיקירען שאַרף דעם פּראָיעקט, אויפֿווייזענדיג, אַז ער וועט אָבשיידען דייטשלאַנד פֿון די אַנדערע מלוכות, אַז ער וועט אָברייסען פֿון איהר איהרע פֿריינד און אַז ער וועט ברייננען צו „האַנדעלס־מלחמות", וועלכע וועלען פֿעראָרימען דאָס לאַנד. די סאָציאַל־דעמאָקראַטען נוצען אויס דעם פּראָיעקט פֿאַר אַ מיטעל צו אַגיטירען פֿאַר זייערע אידעען נעגען די רעגירונג, זיי ווייזען אויף, אַז דורך די נייע טאַריפֿען וועט יעדע פֿאַמיליע דאַרפֿען צאָהלען איבריגע 50 מאַרק אַ יאָהר פֿאַר ברויט און פֿלייש, און אַז דאָס געלד, וואָס וועט ווערען צוגענומען פֿון די אָרימע מאַסען, וועט זיין צו נוטען נור אַ קליינעם טהייל פֿון די דייטשע רייכע פֿאַמעשציקעס.

די געגנער פֿון דעם נייעם פּראָיעקט גרייטען זיך צוזאַמענצורופֿען גרויסע אסיפֿות, כדי צו פּראָטעסטירען מיט דער גאַנצער קראַפֿט נעגען די רעגירונג.

עס איז אָבער גאַנץ קליין די האָפֿנונג, זיי זאָלען איצט מיט די פּראָטעסטען קענען דורכפֿיהרען זייער פֿערלאַנג. די רעגירונג איז פֿעסט ענטשלאָסען צו העכערען די אָבצאָהלונגען אויף געטריידע, פֿיה און לאַנדווירטשאַפֿטליכע פּראָדוקטען, און עס איז אויך קיין ספק ניט, אַז אויך דער פּאַרלאַמענט וועט דעם פּראָיעקט פֿון דער רעגירונג איצט אָננעהמען. די גרעסטע פּאַרטיי אין פּאַרלאַמענט, „דער מיטען", וואָס בעשטעהט פֿון די דייטשע קאַטהאָליקען, האָט שוין צוגעזאָגט איהר הסכמה אויף דעם פּראָיעקט פֿון דער רעגירונג. פֿאַר דעם פּראָיעקט וועלען אויך זיין די פֿערשידענע קאָנסערוואַטיווע פּאַרטייען און זיי צוזאַמען מיט „דעם מיטען" וועלען האָבען מעהר שטימען, ווי די ליבעראַלען און די סאָציאַל־דעמאָקראַטען.

אַזוי אָבער ווי די דייטשע רעגירונג רעדט נאָך אַלץ פֿון איהר וועלטהאַנדעל און זי קען אויך ניט אין גאַנצען מקריב זיין די אינטערעסען פֿון איהר האַנדעל און פֿאַבריקאַציאָן, וויל זי דאָך זיך ניט אָבזאָגען פֿון האַנדעלסקאָנטראַקטען מיט די אַנדערע מלוכות, און דאָס וועט מסתמא ברייננען דערצו, אַז די טאַריפֿען וועלען זיין ניט אַזוי הויך, ווי זיי זענען איצט געשטעלט אין דעם פּראָיעקט. דאָס וועט זיין מסתמא דאָס איינציגע, וואָס וועט דערגרייכט ווערען דורך די אגיטאַציאָן וועלכע מען וויל איצט עפֿענען אין דייטשלאַנד.

דעם דייטשען קייזער האָט געטראָפֿען אַ אומגליק. זיין מוטער די קייזערין וויקטאָריאַ איז געשטאָרבען. זי איז געוועזן דער ענגלישער קיניגינ'ס אַ טאָכטער און דעם קייזער פֿרידריך'ס פֿרוי. דער קייזערטיטעל האָט איהר קיין גליק ניט געבראַכט. די קורצע צייט, וואָס זי איז געזעסען אויף דעם דייטשען טהראָן, האָט זי פֿערבראַכט אין דאגות און אין קומער ביי דעם בעט פֿון איהר קראַנקען מאַן, וואָס האָט געפֿאָכטען מיט דעם טויט. נאָכדעם ווי דער קייזער פֿרידריך איז געשטאָרבען, האט זי פֿערבראַכט איהרע אַלמנה־יאָהרען גאַנץ אָבגעזונדערט פֿון דער וועלט. די לעצטע יאָהרען האָט זי געליטען אויף אַ שווערע קראַנקהייט, וואָס האָט איצט געמאַכט אַ סוף פֿון איהר לעבען. דורך איהר אָבגעזונדערקייט און דורך איהר פֿערשלאָסענעם כאַראַקטער איז זי געבליבען פֿרעמד דעם דייטשען פֿאָלק, וועלכעס האָט שטענדיג אויף איהר געקוקט ווי אויף אַ פֿרעמדע ענגלענדערין, אָבער דורך איהר איידעלקייט, דורך איהרע גרויסע מעלות אַלס קייזערין און פֿרוי האָט זי געוואוסט זיך צו פֿערשאַפֿען אַכטונג אין אַלע טהיילען פֿון דעם דייטשען פֿאָלק.

אַ'נ'אומגליק האָט אויך ערשט ניט לאַנג געטראָפֿען דעם אַלטען דערשלאָגענעם קריוגער'ן, דעם אומגליקליכען פּרעזידענטען פֿון דער טראַנסוואַלער רעפּובליק. זיין פֿרוי איז געשטאָרבען אין געפֿאַנגענשאַפֿט אין פּרעטאָריא, אין דער הויפּטשטאָדט פֿון טראַנסוואַל, וואו ניט לאַנג האָבען זיך די בוערען נאָך געפֿיהלט פֿריי און גליקליך. קריוגער איז אין גאַנצען צובראָכען פֿון דעם שווערען אומגליק, אָבער וואָס איז זיין אייגענעם אומגליק אין פֿערגלייך צום אומגליק פֿון זיין פֿאָלק און פֿון זיין לאַנד?

דער סעקרעטאַר פֿון טראַנסוואַלער רעפּובליק איז איצט אין פּעטערבורג. מען רעכענט, אַז אויך קריוגער וועט קומען אין הערבסט אין פּעטערבורג; עס ווערט איצט, ווי עס ווייזט אויס, געמאַכט די לעצטע פּראָבע — צו געפֿינען הילף אין רוסלאַנד, אָבער עס קען קיין שום ספק ניט זיין, אַז רוסלאַנד וועט די בוערען העלפֿען נור מיט אַ קרעכץ, אַזוי ווי עס האָבען עס געטהון די אַנדערע מלוכות. אויף קיין אַנדער הילף איז ניטאָ צו האָפֿען.

אַמעריקאַ וויל וואָס ווייטער זיך אַלץ מעהר אָבשליסען פֿון דער אַלטער וועלט און פֿיהרען אַ לעבען פֿאַר זיך. אין אָקטאָבער מאָנאַט ווערט צוזאַמענגערופֿען אין מעקסיקא איין קאָנגרעס פֿון אַלע אַמעריקאַנישע רעפּובליקען, וועלכער דאַרף אויסאַרבייטען די פּונקטען, ווי צו מאַכען אַ שטאַרקערען בונד צווישען די אַמעריקאַנישע לענדער. עס ווערט געפּלאַנט צו מאַכען אַ בעזונדער בית דין, וועלכער זאָל בעטראַכטען די סכסוכים צווישען איין אַמעריקאַנישער מלוכה און דער אַנדערער. עס ווערט געפּלאַנט צו מאַכען בעזונדערע קלענערע אָבצאָהלונגען פֿאַר דעם האַנדעל צווישען איין אַמעריקאַנישער מלוכה און דער אַנדערער. עס ווערט ווייטער פֿאָרגעשלאָגען, אַז אין וויכטיגע פּאָליטישע און האַנדעלספֿראַגען זאָלען די אַמעריקאַנישע רעפּובליקען געהן פֿריינדליך צוזאַמען; מיט איין וואָרט דער קאָנגרעס וויל דורכפֿיהרען פֿאַר אַמעריקאַ די יסודות, וועלכע עס האָט זיך געהאַט גע־

שטעלט דער פרידען־קאנגרעס אין האאג. עס איז צו האפען, אז אין דער סוחר׳ישער אמעריקא וועלען די יסודות פון שלום און ברידערליכקייט צווישען די פערשידענע פעלקער און מלוכות גיכער זיך איינוואָרצלען, ווי אין דעם מיליטערישען אייראָפּא.

י. ל.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

א מצוה צו בעגראָבען. צדדים, ניט קיין גערעטעניש.

אָ ווי יודען האָבען ליעב אַ יודען צו „בעגראָבען״ !

איך האָב געקענט אַ יודישען שרייבער, ער האָט געשריבען אויף דריי שפּראַכען אין יודישע צייטונגען, געדרוקט ביכער און איז געשטאָרבען פאר הונגער מיט זיין ווייב און קינדער זיין גאַנץ לעבען. ער האָט קיין מאָל ניט אָנגעקוקט די וועלט און די וועלט האָט איהם ניט אָנגעקוקט, אזוי לאַנג האָט ער געלעבט, ביז ער איז געשטאָרבען ערגיץ אונטער דער שטאדט אין איין נידריג שטיביל.

ווען איך בין געקומען אויף דער לְוָיָה, האב איך פאַר דעם שטיביל געפונען קאָרעטען און דראָשקעס, אַלע שענסטע בעלי בתים און גבירים פון שטאדט זענען דאָרט געוועזען, מענשען, וואָס ביי זיי איז אַ מינוט אַ רענדעל, מענשען, ביי וועמען צו הויז יעדער אין די קאַנטאָרען זיצען הונדערטער לעבעדיגע יודען און בעטען „זיי אויסהערען אַ פאר מינוט״ מענשען אזוינע פערנומענע האָבען אַלעס, אלעס אַוועקגעוואָרפען, אפילו זייערע אייגענע געשעפטען און וואַרטען דאָ עטליכע שָעָה, ביז מען וועט איין יודען בעגראָבען...

איך האָב זיך דערמאָנט אן דעם מֵת. :

„דאָס מויל איז נאָך אפען אָט גלייך, ווי ער לעבט,
„גלייך ווי עפּיס געבעטען האָט ער ניט לאַנג,
„נור דער עולם דער זאָטער האָט איהם נעגלעבט,
„אונד געפוילט זיך אין קעלער אָראָבגעהן אַ גאַנג.
„איצט זענט איהר געקומען רבנים און גבירים,
„טהון כבוד דעם מֵת, שען איהם בעגראָבען,
„איהם מאַכען אַ הֶספֵּד מיט פיינע דבּוּרים.
„וואָס העלפט דאָס דעם טוידטען, וואָס דאַרף ער עס האָבען !״

עס העלפט טאָקע ניט, ער דאַרף עס איצט טאָקע ניט האָבען, נאָר פערשטעהט איהר מיך, אַ יודען צו בעגראָבען איז אַ גרויסע מצוה און אחינו בני ישראל האַלטען שטאַרק פון דער מצוה.

דאָס גאַנצע לעבען בעגראָבען זיך יודען איינער דעם אַנדערען לעבעדיגערהייט, חאָטש מען לאָזט זיך ניט, מען ראַנגעלט זיך מיט אַלע כוחות, היינט אַז אַ יוד ליגט און ריהרט זיך ניט מיט קיין אבר, רעדט קיין וואָרט, איז דאָך אוודאי אַ מצוה צו בעגראָבען.

איבערהויפּט האַלטען שטאַרק פון דער מצוה די יודען אין דעם שטעדטיל ק ל ע ו ו א נ ע (וואהל. גוב.). אַ קלעוואנער יוד האָט מורא זיך צו לעגען שלאָפען, ער זאָל זיך דערנאָך ניט אויפהאָפען אין קֶבֶר. די דאָרטיגע חברה קדישא געהט אָרום איבער דער שטאָדט און טאמער דערזעהט זי, ווי אַ יוד שלאָפט און פייפט ניט מיט דער נאָז, האפען זיי אויף גיך די פושקע און שרייען „צְדָקָה תַּצִיל מִמָוֶת״, מען האפט אויף זיך פיער דרענגליך און מען טראָגט אוועק דעם „מֵת״. ווען דער מת האט אַ שטאַרקען שלאָף, האַפט ער זיך טאָקע אויף אין קבר און „שְרייַ חי וקיים״... און ווען דער מת האָט אַ גרינגען שלאָף, האָפט ער זיך אויף און אַנטלויפט פון דער מִטָה אַהיים צו זיין ווייב און קינדער טרינקען אַ גלעזיל טהע.

דער דאָרטיגער רב מיט די פרומע בעל בתים און איבערהויפּט די גבאים פון דער חברה קדישא גיבען שטאַרק אכטונג אין שטאדט, אַז אַ יוד זאָל ניט ליגען אַ איבריגע מינוט און מען זאָל איהם באַלד ווי צום גיכסטען בעגראָבען, און וואָס גיכער מען בעגראבט, איז אַלץ מעהר מצוה, אַפילו די אייגענע קרובים פון מת האלטען פאָר אַ גרויסען כבוד פאָר זיך, אַז מען האָט זייער מת בעגראָבען גיכער און פריהער ווי איין אַנדער מת.

היינט שטעלט אייך פאָר, וויפיעל לעבעדיגע יודען מען בעגראבט אין ק ל ע ו ו א נ ע פון גרוים איילעניש.

אַז מתים זאָלען זיך אויפהאָפען, קומט אָפט פאָר אין קלעוואנע. אָט איצטער איז ווידער דאָרט פאָרגעקומען אַזאַ פאָל ; די חברה קדישא האָט זיך שוין מיט דער מִטָה געשטעלט פאָר דער טהיר פון מת הויז, דער שַמָש האָט שוין געקלאפּט „צְדָקָה תַּצִיל מִמָוֶת״, פרומע ווייבער האָבען שוין געוואָרפען אין דער פושקע און געווישט זיך די נעז, נאָר פלוצים האָט איינער פון דעם מת, איינגענע מודיע געוועזען, אַז דער מת איז נאָך ניט געשטאָרבען״. די פושקע האָט אויפגעהערט צו קלאָפען און די חברה קדישא מיט דעם גאַנצען עולם זענען זיך צוגאַנגען,

נאָך אַזאַ פאָל איז פאָרגעקומען מיט עטליכע חדשים צוריק. איינער איז אין קלעוואנע געשטאָרבען, די חברה קדישא האָט איהם „געַרטהון זיין רעכט״, נאָר אַזוי ווי עס איז געוואָרען נאַכט, האָט מען איהם ניט געקענט מקבר זיין און מען האָט די קבוּרה אָבגעלעגט אויף מארגען, דעם מת האָט מען געלאָזט לעגען אויף דער ערד, אבער אויף מארגען איז דער מת פריהער אויפגעשטאַנען פון די חברה לייט און האָט געבעטען, מען זאָל איהם געבען אַ טרונק וואָסער, נאָר די קבוּרה יודען האָבען איהם מכבד געוועזען מיט אַ ביסל בראנפען, און דער מת האָט זיך גאָר מחיה געוועזען, וואָס ער איז געוואָרען פון טוידט לעבעדיג.

און קישיניעוו זענען איצטער אַלע געוואָרען קבורה־יודען און מען האָט זיך אָנגעהויבען איינער דעם אַנדערען בעגראָבען לעבעדיגערהייט און אַלץ איבער זייערע דריי בעריהמטע ראַבינער — ה״ה קאטלאוורקער, באַרטשעווסקי און עטינגער. ווי מיינע לעזער ווייסען שוין, האָט מען אין אַ צייט פון צוויי יאָהר דאָס דריטע מאָל דאָרט געקליבען אַ ראַבינער, און די טעג וועט מען קלויבען ווידער אַ נייעם ראַבינער פון דיזעלבע דריי קאַנדידאַטען. די דריי קאַדידאַטען האָבען ממילא דריי צדדים און די מלחמה צווישען זיי האָט זיך שוין אָנגעהויבען. די אָדעסער צייטונגען שרייבען, אַז הייַנטיגס מאָל וועט די מלחמה צו די וויבארעס זיין שטאַרקער ווי אַלע מאָל, טהייל צייטונגען שיקען צו די וויבארעס ספעציעל קארעספאנדענטען, ווייל מען וואַרט עטוואָס בעזאנדערס אינטערעסאַנטעס. די קישיניעווער ראַבינער מיט זייערע צדדים האָבען זיך שטאַרק בעריהמט געמאַכט און דרום־רוסלאנד, דערום איז קיין וואונדער ניט, וואָס מיט זיי אינטערעסירט מען זיך דאָרט מעהר ווי מיט ק י ט ש נ ע ר ע ן און ד ע ו ו ע ט ע ן.

מיר וועלען לעבען, וועלען מיר זעהן, ווער וועמען וועט אין קישיניעוו בעגראָבען.

איצט רעדט מען אומעטום פון דעם נייעם אוראָזשאי, וואו עס איז געראָטען פרעהט מען זיך און וואו עס איז ניט געראָטען וויינט מען.

אין דעמיעווקע (קיעוו. גוב.) האט מען היינטיגען תשעה־באב אין די בתי מדרשים ביי די קנות שטארק געוויינט, וואס היינטינס יאהר זענען אין יענער געגענד ניט געראטען קיין ״בודיגעס״, מיט וועלכע עס איז דארט א מנהג צו קנות זיך ווארפען איינער דעם אנדערען, א רענדעל א בודיג איז ניט געוועזען צו קריגען און מען האט זיך געווארפען מיט פאנטאפעל און שיך, טהייל האט מען צוואונדעוועט און איינעם האט מען ארויסגענומען איין אויג. דער פון דעם אויג האט איינגעגעבען אין סוד אויף דעם, וואס האט איהם מיט א אפאנטאפעל ארויסגענומען דאס אויג.

און ווי איהר זעהט, וועט דער חורבן בית שני פארקומען אין מיראוואי סוד.

״אוי, מיין טייער פאלק ישראל!״ אהן פאליציע און אהן ״פראטאקאלען״ קענט איהר שבת אין שול ניט דאווענען, שמחת־תורה זיך פרעהען און תשעה־באב — וויינען.

מיט פאליציע איז עפיס זיכערער.—

אמת.

די יודישע וועלט.

רוסלאנד. — דעם ״וואלין״ שרייבט מען אויס בערדיטשעוו ״אז זייט איניגע צייט איז אנגעשלאגען אויף די טהירען פון יעדער שול און בית־המדרש א גרויסער שילד״, וועלכער איז זעהר עהנליך צו די שילדען פון די מאנאפאל קראמען. נאטירליך זענען די שילדען אנגעשלאגען געווארען נישט מיט דעם אייגענעם ווילען פון די גבאים, נאר אויף איין בעפעהל פון דער פאליציע. נאר א שילד אויף א ״גאטעס הויז איז זעהר נישט פאסענד, און אויב עס איז אזוי נייטהיג געווען צו צייכנען די יודישע שולען מיט א שילד האט מען זיי געקאנט אנשלאגען נישט ביי דעם ארייגאנג, נאר אויף די טויערען״.

— דאס מיניסטעריום פון פאלקסבילדונג האט ערקענט פאר אונמעגליך ארייגצוטראגען אין די אטעסטאטען, וועלכע ווערען ארויסגעגעבען יודען, וואס האלטען אוים דעם עקזאמען אויף ״לעהרער פון עלעמענטארשולען״—די ווערטער, אז זיי האבען רעכט צו זיין לעהרער אין די 2־קלאסען שולען פון מיניסטעריום, ווייל יודען האבען נישט דאס רעכט צו לערנען אין קריסטליכע שולען.

— דאס מיניסטעריום פון פאלקסבילדונג האט ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז יודען זאל מען צונעהמען אין די העכערע טעכנישע שולען נור 2 פראצענט. דער צירקולאר פון מיניסטער בעפעהלט זיך צו האלטען שטרענג אן דאס נייע געזעץ. אין ריגא האט מען שוין מודיע געווען, אז אין דעם דארטיגען פאליטעכניקום וועלען היי־יאהר אנגענומען ווערען נור צוויי פראצענט יודען. (ביז איצט פלעגט מען יודען צונעהמען פון 10 ביז 15 פראצענט).

— עס איז ערלויבט געווארען צו עפענען אין אמסק א יודישע קהל׳שע שולע פאר יונגליך און אויך וועט אין דער מעדכען גימנאזיום ווערען איינגעפיהרט רעליגיאנסאונטערריכט פאר יודישע שילערינס.

— אין גאלדינגען (קורלאנד) איז געעפענט געווארען א האנדעלסשולע מיט אלע רעכטע פון א רעגירונגסשולע, און עס ווערען אהין ארייגענומען יודישע שילער אהן א שום בעגרענצונג. פאר יודישע שילער איז אייגעריכטעט געווארען א בעזונדער פאנסיאן.

— אין מינסק איז געווען א קריעג צווישען די קרעמערס און זייערע פריקאשציקעס, אין וועלכע עס האט זיך געמוזט ארייגמישען די זאנדארמעריע. די פריקאשציקעס ארבייטען אין די קראמען פון 7 א זייגער אין דער פריה בי 11 ביינאכט. נאטירליך זענען זיי אויסגעמאטערט געווארען פון אזא לאנגער ארבייט און האבען דערום פערלאנגט פון זייערע פרינציפאלען, אז ווי זאלען זיי אבלאזען אביסיל פריהער פון דער ארבייט, נאר די פרינציפאלען האבען נישט געוואלט פון דעם הערען; זיי קענען נישט ברעכען איין אלטען מנהג און ווייטער איז אונמעגליך אויסצופיהרען, אז אלע זאלען פערמאכען פריהער די געוועלבען. די פריקאשציקעס האבען געבעטען און געבעטען און לסוף מיט הילף פון אינטעליגענטע סוחרים פועל געווען, אז מען זאל פערמאכען די קראמען 9 א זייגער. די נייע ארדנונג האט אבער נישט מעהר געהאלטען ווי 2 טעג... דא האט זיך געמוזט ארייגמישען דער זאנדארמסקי פאלקאווניק און אויסגעווירקט, אז מען זאל ווינטער־צייט פערמאכען די געשעפטען מיט 1 שעה און זומער־צייט מיט 2 שעה פריהער.

— דער סענאט האט ערקלערט, אז יודען זייגערמאכערס, וועלכע וואהנען אויסער דער ״טשערטא״, האבען דאס רעכט צו האנדלען מיט זייגערס, וועלכע ווערען אויסגעארבעט אין פאבריקען.

— דער געוויסער זשורנאליסט ה׳ בלאוויץ איז צוריקגעקומען פון זיין רייזע אין מעקסיקא, וואו ער האט אויסגעפארשט די בעדינגונגען פון דער קאלאניזאציאן אין דעם דאזיגען לאנד. וועגען זיין אוידיענץ ביי דעם פרעזידענט דיאס דערצעהלט ער, אז דער פרעזידענט האט איהם זעהר פריינדליך צוגענומען און געזאגט אז ער איז בערייט מיטצוווירקען, אז זיין פראיעקט וועגען קאלאניזירען יודען אין מעקסיקא זאל ווערען אויסגעפיהרט. אין מעקסיקא איז דא גענוג ליידיגע ערד און יודען וואלטען געקענט זיך גרינג בעזעצען אין לאנד. אין א יאהר ארום נאך דעם בעזעצען זיך אין לאנד וועט יעדער יוד בעקומען אלע רעכטע גלייך ווי א געבארענער מעקסיקאנער. נאר א פרעזידענט און מיניסטער־פרעזידענט קאן קיין פרעמדער ניט זיין. זעהר פאסענד צו קאלאניזאציאן איז בעזאנדערס דער שטאט קואגואילא, וואו עס איז דא זעהר פיעל פריי לאנד.

האבען מיר שוין נאך איין ארט, וואו מען וויל אויפנעהמען יודען! עס איז נור א שאלה, אויב פאר יודען איז כדאי אהין צו געהען.

— דער דעלעגאט פון ״קישינעווער קאמיטעט צו העלפען די נויטבעדערפטיגע״ איז צוריקגעקומען פון א רייזע אין די ערטער, וועלכע האבען שטארק געליטען פון נישט־געראטעניש. פון זיין דין־וחשבון זעהט מען, אז אין איניגע ערטער, בעזונדערס אין די גרעסערע שטעדט, הויבען אן די בעלי־מלאכות עפיס מעהר צו פערדינען, ווייל מען ווארט היינטיגס יאהר אויף א גוטען אורואזאי. מיט דעם זענען אבער כמעט נישט פערקלענערט געווארען די הוצאות פון קאמיטעט אויף שטיצען, ווייל דער רוב מקבלים זענען נישט בעלי־מלאכות, נאר פראסטע ארבייטער ארום געטריידע, ווי מעסטערס, טרעגערס, פאקערס וכדומה. מען האט אויפגעהערט צו געבען שטיצע בעלי־מלאכות און ארבייטער, וועלכע קענען פערדינען ביי פעלדארבייט און שניט. דאגעגען מוז מען אויך ווייטער געבען שטיצע די נויטבעדערפטיגע, וועלכע פערנעהמען זיך מיט ערדארבייט ווי טאבאק־פלאנצונג, קוקורוזע זייען א. ז. וו. בערך 300 פאמיליעס האט מען געגעבען שטיצע אויף זריעה און אויף צאהלען פאכטגעלד, און איצט מוז מען זיי געבען די מעגליכקייט אויסצופיהרען זייער זאך. א דאנק דעם געלד, וועלכעס מען האט געשיקט אויס מאסקווא און פון דער רעדאקציאן ״וואסחאד״ קאן מען ווי עס איז ווייטער געבען שטיצע ביז מיטע יולי און ערטערווייז ביז אנהויב אויגוסט.

— אין שטעדטיל ברעזין נישט ווייט פון לאדז געפינען זיך ווארשטאטען פון פארטיגע קליידער, אין וועלכע עס ארבייטען בערך 4000 יודישע שניידער. דער יאהרליכער אבאראט בעטרעפט ביז 3 מיליאן רובעל, און עס קומען אהין קויפען פארטיגע קליידער סוחרים פון אלע עקען רוסלאנד. דער פרייז פון א קאסטיום איז פון 3 ביז 14 רובעל.

*

ארגענטינא. — פון בוענאס־איירעס שרייבט מען, אז נישט קוקענדיג אויף די אזהרות פון דער חברה יק״א הערען נישט אויף צו קומען קיין ארגענטינא גאנצע פארטייען ארימע רוסישע יודען. אין מערץ זענען געקומען ביז 300 עמיגראנטען, די חברה יק״א קאן נישט און וויל זיי נישט העלפען, און כדי פטור צו ווערען פון זייערע בקשות און געוויין, האט זי פערמאכט איהר ביורא אין בוענאס איירעס. נאר די ארגענטינער פאליציי לאזט נישט קיין רוה דער חברה און פרעגט זי אלעמאל, אויב זי האט נישט קיין ארבייט פאר די ארימע עמיגראנטען, די רעגירונג איז אויך גרייט צו געבען זיי אומזיסט ערד, ווען זי וואלט האבען די איבערצייגונג, אז זיי וועלען זיך אליין קענען שאפען די בהמות און כלים, וועלכע זענען נייטהיג צו דער ארבייט.

דערווייל געפינען זיך אין ארגענטינא יועצים, וועלכע צוזעהענדיג די ביטערע לאגע פון די עמיגראנטען, ראטהען דער מלוכה גישט בעהילפיג צו זיין די יודישע עמיגראנטען צו בעזעצען זיך אין לאנד, און ווער ווייס אויב עס וועט נישט ביסליכווייז ארויסוואקסען א שנאה צו די יודישע עמיגראנטען?

אלגעמיינע וועלט נייעס.

דייטשלאנד. — פון לייפציג איז מען מודיע, אז נאך דעם ״קראך״ פון לייפציגער באנק און פון נאך אנדערע האנדעלסהייזער, וועלכע האבען געליטען פון דעם באנקראט, ווערען ארעסטירט אלעמאל נייע אנגעזעהענע פערזאנען. אויסער די דירעקטארען פון לייפציגער באנק עקסנער און דר. געטש איז אויך ארעסטירט געווארען דער פרעזעס פון דער רעוויזיאנס־קאמיסיאן שטאדט־ראטה און עסטרייך־ אונגארישער קאנזיל הייגריך דאדעל. ער האט א פערמעגען פון 20 מיליאן מארק און ווערט געהאלטען פאר דעם רייכסטען אין גאנץ זאקסען און פון דעסטוועגען האט ער אויך געשווינדעלט צוזאמען מיט די באנקפיהרער און בערויבט טויזענדער מענשען. עס איז א גליק אז צווישען די באנקרויבער שטעקט נישט קיין איין יוד; אלע זענען עכטע דייטשען און דערצו פייערדיגע אנטיסעמיטען.

*

פראנקרייך. — ווי גרויס עס איז די קראפט און דער איינפלוס פון די גלחים אין פראנקרייך שילדערט דער קארעספאנדענט פון ״רוסקי באגאט״. די גאנצע אוניווערזיטעט מיט איהרע בעריהמטע פראפעסארען אין מאנפעליע זענען אונטערגעפאלען די מאנאשקעס, וועלכע הערשען אלס בארמהערציגע שוועסטער אין אלע שפיטעלער און קליניקען און לאזען נישט די פראפעסארען דעם קאפ אויפהויבען. אפטמאל זענען זיי מבטל די בעפעהלען פון די פראפע־

סארען, ווייל זיי ווייסען, אז די אריסטראקאטיע און די בירגער האלטען פאר זיי אייזען און שטאהל און וועלען די פראפעסארען נישט לאזען אויספיהרען געגען יזי, די דאזיגע מאנאשקעס בעהאנדלען זעהר שלעכט פראטעסטאנטען, נאשט רע־דענדיג וועגען יודען, זיי אלע בעקומען איין ערגערע נאהרונג און ווערען בע־האנדעלט ווי נידריגע ברואים, וואס מען מיאוסט זיך אן זיי אנצוריהרען. עס איז פארגעקומען, דאס די מאנאשקעס האבען געפרובט מציל זיין די נשמות פון די שטערבענדע נישט קאטאליקען און צו טויפען זיי פאר'ן טוידט.

— א רייזע ארום דער ערד. זשול ווערן האט אין איינעם פון זיינע ראמאנען געשילדערט א רייזע ארום דער ערד אין 80 טעג. היינט קאן מען מאכען אזא רייזע אין אקירצערע צייט. די צייטונג Matin האט ארויסגעשיקט איהרען א מיטארבייטער שטיגלער צו מאכען א רייזע ארום דער ערד. ער איז ארויסגעפאהרען דעם 29 מאי פון פאריז, און במשך פון 30 טעג דורכגעפאהרען בערלין, פעטערסבורג, מאסקויא, אמסק, אירקוטסק, בלאגא־וויעשצענסק און וולאדיוואסטאק (סיביר). פון דאנען איז ער אריינגעפאהרען קיין יאקאהאמא (אין יאפאן) אין 8 טעג און נאכהער קיין וויקטאריא (אמעריקא) אין 12 טעג. דעם 24־טען יולי איז שטיגלער געווען אין אמעריקא. גלייכצייטיג איז ארויסגעפאהרען איין צווייטער מיטארבייטער פון דער אנדערער זייט אנט־קעגען רעם ערשטען. צוזאמענרעכענדיג די צייט, וועלכע יעדער האט געדארפט צו זיין רייזע, קומט אויס אז די רייזע ארום דער ערד האט געדויערט 77 טעג.

*

ענגלאנד. — דער לאנדאנער קאנגרעס צו בעקעמפפונג פון סוחאטע. מאנטאג דעם 23/7 איז געעפענט געווארען אין לאנדאן דער קאנגרעס פון דאקטוירים צו בעקלערען מיטלען ווי צו פערהיטען און צו היילען סוחאטע. בערך 3000 טהיילנעהמער זענען געקומען אויף דער אספה, צווישען זיי בעדייטענדע פילאנטראפען (בעלי צדקה), וועלכע האבען מנדב געווען אויף שפיטעלער פאר שווינדזיכטיגע, און בעריהמטע דאקטוירים פון דער גאנצער וועלט. דער הערצאג פאן קעמברידזש האט בעגריסט די פערזאמלונג אין נאמען פון קעניג. דער פראפ' ליסטער האט געזאגט אין זיין רעדע א דאנק פראפ' קאך קען מען דעם פיינד, מיט וועלכען מען האט מלחמה צו האלטען, דען ער האט ענטדעקט דעם באציל פון דער סוחאטע, און א דאנק פאסטער איז דא שטארקע אויסזיכטען צו פערהיטען דאס איינדרינגען פון באציל אין מענשליכען קערפער. אבער די וויסענשאפט וויל נישט נאר פערהיטען די קראנקהייט, נאר אויך זי היילען, און אין דעם פונקט ווערען די אויסזיכטען אלעמאל שטארקער. ער האפט, אז דער קאנגרעס וועט אויך דעם כלל אנווייזען די מיטלען און אופנים, ווי צו בעפרייען די וועלט פון דער קראנקהייט. אויף דעם סוף פון דער ערשטער פאראד־זיצונג האט דער הערצאג פון קעמברידזש מודיע געווען, אז די ענגלישע מלוכה איז מקדיש 120,000 פונט אויף דער בע־קעמפפונג פון דער סוחאטע.

זומער ביי נאכט.

און עס גיסט אראב די לבנה
אויף די ערד איהר בלאסען שיין,
און, געהילט אין זילבער מאנטעל,
די נאטור — זי שלאפט שוין איין;

און א גרויסע, זיסע שטילקייט
אויסגעגאסען איז ארום,
אויף די פעלדער, אויף די טהאלען,
אויף די וועלדער, גראז און בלום:

און זיי שטעהען ווי פער'כשופ'ט,
ווי פער'חלומ'ט און פערטראכט,
אהן דעם קלענסטען שפור פון לעבען,
אהן די קלענסטע לעבענ'ס־מאכט;

נור אין הימעל דארטען אויבען
שלאפט זיך איצט ניט און עס לעבט,
און מיליאנען שטערען גלאנצען,
און די גרויסע לבנה שוועבט:

גרויסע וועלטען, שענע וועלטען,
שטערען — וועלטען אהן א ברעג,
קאנען דארטען ניט איינרוהען,
פליעהען זייער אייביג וועג; —

ווי די לבנה, ווי די שטערען
שלאפט ניט איין דאס הארץ אין מיר:
ווייס פון רוה ניט און פון שטילקייט,
און א פייער ברענט אין איהר...

א. ש. שווארץ.

אלץ די ביכליך...

(סקיצע)

ווער פון אונזער פאמיליע, אפילו גאר א ווייטער קרוב, זאל דורכפאהרען ביעדנאווקע, מוז ניט־אנדערש זיין סטאנציע ביי דער מוהמע באשע־טויבען, ווען ניט, האלט זי דאס פאר די גרעסטע עולה אין דער וועלט. „דאנקען גאט—זאגט זי שטענדיג—ביי מיר איז א שטוב, ניט צו פערזינדיגען, הלוואי ניט ערגער ביי מיינע קינדער. און אז מיינער א קרוב זאל זיין סטאנציע אנדערש־וואו פערדריסט מיר זעהר...

דעריבער, אז איך בין היינטיגס יאהר געווען אין ביעדנאווקע בין איך גלייך פון פוהר אראב צו דער מוהמען.

זי איז געזעסען אין קראם און האט געטענ'ט מיט א קונה, וועל־כע האט געדונגען קארט אויף א קאפאטע. נאר ווי זי האט מיך דערזעהן, האט זי געלאזען דעם פדיון און איז צוגעפאלען צו מיר.

— וואס מאכסטו ?... ס'אר'א גאסט !... פארט אמאל אראבגע־קומען אין אונזער ווינקעל... געזונד זאלסטו זיין, לעבען זאלסטו, א נשמה האסטו אין מיר אריינגעזעצט... מלכה—האט זי געזאגט צו א קליין מיי־דיל וואס איז אריין אין קראם — לויף גיכער אין בית־מדרש און רוף ארויס מאטע גדליה'ן; זאג, ער זאל שוין די מינוט קומען.

אין א מינוט ארום האט די מוהמע ווידער גענומען רעדען:

— וואס מאכט דער טאטע ? ווי האט זיך געטראפען די שוועס־טער ? ווי געהט דאס דעם עלטערען ברודער ?... נאר וואס שטעהען מיר אין קראם ? — האט זי זיך פלוצלינג געהאפט—לאמיר בעסער אריינ־געהן אין שטוב. נישקשה, היינטיגע געשעפטען לאזען זיצען אין שטוב...

מיר זענען אריין אין שטוב, וועלכע איז געווען צוזאמען מיט דער קראם, און די מוהמע האט ווייטער געוואלט נעהמען רעדען, נאר די טיהר האט זיך געעפענט און דער פעטער מאטע־גדליה איז אריין.

— זעה נור, וואס פאר א גאסט מיר האבען ?—האט די מוהמע אויסגעשריען.

דער פעטער האט מיך גלייך דערקענט, חאטש ער האט מיך שוין עטליכע יאהר ניט געזעהן.

ער איז צוגעגאנגען, געגעבען שלום, זיך צוקושט און געמאכט שטילערהייד א ברכה: „מחיה המתים"...

— וואו איז דאס שלמה־מאיר ? האט רער פעטער געפרעגט, ווי מיט פערדרום ?

— ווער ווייס איהם ? ער זיצט דען איין מינוט אין שטוב ? — האט די מוהמע מיט דעמזעלבען טאן געענטפערט.

דער פעטער האט א קרעכץ געטהון.

מיר האבען זיך געזעצט נעבען טיש, און די מוהמע האט געהיי־סען די דיענסטמיידיל מאכען דעם סאמאוואר.

עטליכע מינוט איז געוועזען שטיל. ענדליך האב איך געפרעגט:

— ווי געהט עס אייך, פעטער ?

— ווי אויף די עלטערע יאהרען. קיין גרויסע געזינד זענען מיר ניט, וויפיעל גאט גיט, איז גענוג פאר אונז... נאר איך האב אביסיל צרות פון מיין זוהן, שלמה מאיר, ער איז גאר קיין מענש ניט.

— ניטא קיין מזל, מיין קינד — האט זיך די מוהמע אריינגעמישט — וויפיעל שדוכים מע רעדט איהם, ווערט אלץ גאר נישט. ער איז שוין אלט, אהן עין־הרע, זעקס און צוואנציג יאהר און איז נאך א בחור. איך וואלט זאגען, א בחור איז קיין לייט ניט, קען גאר ניט, פיהרט זיך אויף שלעכט — ניין! מיין שלמה איז ברוך־השם מיט אלע מעלות: אי שען, אי קלוג, אי קען פיין לערנען און שרייבען, אי איין ערענטליך קינד. ווייטער, נעהמען מיר צו זיך אויף קעסט... אומשטיינס געזאגט, סך־הכל איין זוהן, פאר וועמען האבען מיר צו הארעווען, אז ניט פאר איהם. און נאך אלעמען איז שווער צו טהון א שידוך...

— ווייסטו, ווער איז שולדיג? — האט דער פעטער געזאגט — אלץ די ביכליך... זיי פערדרעהען דעם מענשען דעם קאפ. דיר וועט אפשר פערדריסען, ווארום דו האלסט אויך שטארק פון זיי, נאר איך מוז דיר זאגען: קיין גוטער יוד זאל ניט קענען די, וואס האבען אויסגעטראכט די ביכליך, זיי וועלען קיין תקומה ניט האבען. רעדט מיט מיין שלמה מאיר'ן, וועט ער דיר זאגען, אז די גאנצע חכמה שטעקט אין די ביכליך, אז נור זיי מאכען גליקליך דעם מענשען און ניבען איהם "עולם־הבא" אויף דער וועלט, און איך זאג: אזוי גוט איז צו דעם, וואס האט זיי, די ביכליך, אין די אויגען ניט אנגעזעהן...

די מוהמע האט ווי עס ווייזט מסכים געווען אפילו אויפ'ן פעטערס רייד. זי האט צוגעגעבען:

— אזא יאהר מיר, ווי גערעכט מאטע־גדליה איז. דו ווייסט גאר ניט. וויפיעל געזונד עס נעהמען אוועק אט די ביכליך. עס איז רעכט, אז שלמה זאל זיך זעצען ביי א בוך, וועט ער דיר ניט עסען און ניט טרינקען און אבזיצען אזוי א גאנצע נאכט. דערנאך איז ער ווי א צודולטער, ווייס ניט, וואס מע רעדט צו איהם... היינט ווערסטו איהם שטענדיג זעהן נור אומעטיג און פערקלערט. וואס, דוכט זיך, האט ער צו דאגה'ן? עס פעהלט איהם דען עפיס? אלץ פון די ביכליך... וויפיעל מאל האב איך...

די טיהר האט זיך געעפענט און אין שטוב איז אריין א יונגער בחור. די מוהמע האט גלייך אויפגעהערט צו רעדען.

— דאס איז מיין שלמה—האט דער פעטער געזאגט — א גאנצער פראנט: א קורצער ראק, קאמאשען מיט קאלאשען און אלע הייטנוועלטיגע מאדעס...

דער בחור האט א שמייכעל געטהון, אביסיל רויט געווארען, דערנאך איז ער צוגעגאנגען און מיר גענעבען שלום.

די מוהמע האט נעקוקט אויף איהר זוהן מיט אזא ליעבע, וועלכע בעווייזט גלייך, דאס עס איז א בן־יחיד, א יין אויג אין קאפ. אפט פלעגט זי א קוק טהון אויף מיר מיט א צופרידענעם שמייכעל, ווי זי וואלט זאגען: א נו, וואס זאגסטו צו מיין שלמה'ן, ניט אמת, א גאלדענעם קינד...

*

איך האב פערבראכט אין ביעדנאווקע עטליכע טעג און האב זיך גוט בעקאנט מיט מיין שוועסטערקינד. ער האט פון דער ערשטער מינוט געפיהלט צו מיר א צוטרוי און האט זיך גלאזט רעדען. ער האט מיר דערצעהלט פון זיינע עלטערן און פון זיך. איבערהויפט איז מיר ליעב געווען צו הערען, ווען ער פלעגט נעהמען רעדען וועגען ליטעראטור. דאן האט זיין בלאסעס געזיכט זיך בעדעקט מיט א רויטקייט, זיינע אויגען האבען געלעבט און ער איז געווארען איין אנדער מענש. ער האט געלעזען זעהר פיעל העברעאישע ביכער און האט געהאט זיינע געליעבטע שרייבער. העכער פון אלע איז ביי איהם געשטאנען סמאלענסקין... גאנצע זייטען פון זיינע ראמאנען האט ער געוואוסט אויסענווענינ.

דער פעטער און די מוהמע האבען מיך שטארק געבעטען, איך זאל זיך דורכרעדען מיט שלמה'ן וואס איז דער תכלית צו זיצען א בחור, איהם גוט אויסמוסר'ן.

איינמאל בין איך געגאנגען שפאצירען מיט מיין שוועסטערקינד וועלכער איז געווען שטארק פערטראכט, עפיס אומעטיג.

— וואס זענט איהר אזוי אומעטיג? —האב איך איהם געפרעגט.

— אט וואס איהר פאהרט אוועק און איך בלייב ווידער דא איינער אליין.

— אייערע עלטערן קלאגען זיך, וואס איהר ווילט קיין שידוך ניט טהון...

— איך ווייס עס קאסט מיר געזונד, וואס זיי האבען צער צוליעב מיר; נאר וואס זאל איך טהון?

— וואס הייסט עס?

— קיינער ווייס ניט, ווי מיר איז אויפ'ן הארצען. דארטען ברענט א פייער, וואס איך לעש איהם אפט מיט מיינע טרעהרען...

פון אנפאנג האט זיך מיר געדוכט, אז ער רעדט מיט א מליצה. נאר א קוק געבענדיג אויף זיין פנים, האב איך פערשטאנען, אז דאס איז ניט קיין פראזע.

— וואס איז אייך? — האב איך געפרעגט.

ער האט א ווילע געשוויגען, ווי ער וואלט זיך מישב זיין, צי זאל ער מיר פערטרויען זיין סוד.

— אייך וועל איך דערצעהלען דאס, וואס קיינער אין דער וועלט ווייס ביי מיר ניט. איך רעכען, אז איהר וועט פערשטעהן מיין הארץ...

ער האט געשוויגען נאך א ווילע, דערנאך האט ער געזאגט:

„— מיינע עלטערן קוקען אויף א שידוך, ווי אויף א מסחר: אויב מע גיט צוויי טויזענד רובעל נדן, איז א גוטער שידוך, ווען פופצעהן הונדערט — איז אויך ניט קיין שלעכטער, און אויב מעהר ניט ווי צוועלף הונדערט, דארף מען זיך גוט מישב זיין צי עס לוינט... איך אבער בין גאר איין אנדער מענש. דער עיקר איז ביי מיר צו געפינען א פרוי, וואס זאל קענען זיין א פריינד אין לעבען און זי זאל פערשטעהן וואס הייסט „לעבען", ריכטיג ווי איך פערשטעה... דעריבער איז מיר ביי מיינע עלטערן שווער צו טהון א שידוך.

„— נאר איינמאל האט זיך געטראפען, אז עס איז געווען געפעלען אי מיר, אי מיינע עלטערן — איז אבער מיר ניט בעשערט צו זיין גליקליך...

„— עס איז געווען פאר צוויי יאהרען. מען האט מיר גערעדט א שידוך פון ב. דעם טאטען איז געווען דער שידוך געפעלען ארום און ארום. א רייך הויז, א שענער מחותן, א יחוס־פאמיליע — וואס דארף מען בעסער? איז געבליבען, איך זאל פאהרען זעהן די כלה. איך קום צופאהרען, איז מיר גלייך אלץ געפעלען געווארען. ווי עס ווייזט, בין איך דעם מחותן אויך געפעלען געווארען. ער האט מיט מיר גערעדט אין לערנען און אין „וועלטליכע זאכען" — אלץ גוט.

„— איך האב גענומען רעדען מיט דער כלה — בין איך געווארען ווי א צומישטער. שטעלט אייך פאר א יונגע מיידיל, פון א יאהר ניינצעהן, וועלכע קען פאלקאם העברעאיש און ווייס אלע ביכער מיט אלע שרייבער. מיר האבען אבגעשמועסט אפשר פינף שעה און עס האט

איהר׳ ניט געפעהלט קיין רייד. זי האט דורכגעלייענט אלע סמאלענסקינס ווערק, מאפו׳ס, שולמאנס און פיעל נייע ביכער, וואס איך האב זיי אין די אויגען ניט געזעהן. איך בין געווען ווי אויפ׳ן זיבעטען הימעל...

„— זי איז געווען ניט קיין קראסאוויצע, נאר איהרע קלוגע און גוטע אויגען האבען מיך ווי געשמיעדט. מיר האט זיך געדוכט, אז נאך אזעלכע איז אין דער גאנצער וועלט ניטא.

„— אויפ׳ן צווייטען טאג זענען מיר געגאנגען שפאצירען. זי איז געווען עפיס אומעטיג און מיר איז דערפון אויך געווארען אביסיל טרויעריג אויפ׳ן הארצען. ווייט אונטער דער שטאדט האב איך זיך ניט איינגעהאלטען און געפרעגט: וואס זענט איהר אזוי אומעטיג? זי האט פון אנפאנג ניט געענטפערט, נאר נאכדעם האט זי געזאגט: „די ערגסטע זאך איז, ווען א מענש מוז טהון וואס דער צווייטער וויל, ניט וואס זיין הארץ וויל״...

„— איך האב פערשטאנען, אז דא מוז עפיס זיין. זאג איך: „דער וואס האט א הארץ אויף צו וועלען, מוז האבען כח אויף אויסצופיהרען וואס ער וויל״. זי האט א ווײלע געשוויגען, דערנאך זאגט זי: „איך מוז אייך זאגען דעם אמת, אז ווען ניט מיין פאטער, וואלט איך חתונה געהאט מיט איין אנדערען״...

„— מיר איז געווארען הייס און קאלט... איך ווייס ניט ווי אזוי, נאר עפיס גאר ניט קלערענדיג, האב איך געזאגט: „איך רעכען פאר די גרעסטע עולה צו שטערען דעם צווייטענס גליק, דעריבער, אויב איהר פערלאנגט, וועל איך אייך בעפרייען״... זי האט אויף מיר א קוק געטהון מיט אזא גוטסקייט און געזאגט: „איהר זענט א גוטער מענש״. דערנאך האט זי מיר דערצעהלט, אז זי ליעבט איהרען א ווייטען קרוב שוין באלד צוויי יאהר. ער איז א לעהרער. און איהר פאטער וויל בשום אופן ניט דעם שידוך. איך האב איהר געגעבען מוטה, אז זי זאל אויספיהרען איהרס, און איך בין געווען צופרידען, וואס איך טהו איין ערענטליכע זאך.

„— נאר קומענדיג צוריק אין שטאדט, איז מיר געווארען אזוי אומעטיג, אז איך האב חרטה געהאט, וואס איך האב אויפגעטהון. דער מחותן האט מיך געפרעגט: וואס הערט זיך? און איך האב געענטפערט, אז איך וועל פון דער היים ענטפערען דורך א בריעף. אזוי איז דאס געבליבען.

„— ביים זעגענען זיך האט זי מיר געדריקט די האנד און שטיל געזאגט: „איך האף אז מיר וועלען פערבלייבען אייביגע גוטע פריינד״. וואס איך האב געענטפערט, געדיינק איך ניט. ווי איך בין ארויסגעפאהרען פון שטאדט, איז מיר געווארען אזוי טרויעריג אז איך האב געמיינט, אט גיה איך אראב פון זינען... איך האב זיך געסטארעט צו בערוהיגען זיך מיט דעם געדאנק, אז ווי באלד זי ליעבט א צווייטען, וואלט איך געווען אומגליקליך, ווען איך וואלט מיט איהר חתונה געהאט... נאר אלי׳ן אומזיסט. דאס הארץ האט וועה געטהון און איך האב זיך איינגעהאלטען ניט צו וויינען.

„— פון שידוך איז געווארען גאר ניט. מיין טאטע איז געווען שטארק בייז, מיך גערזידעלט, נאר איך האב געזאגט, אז דאס מיידיל געפעלט מיר ניט — און גאר״...

מיין שוועסטערקינד האט אויפגעהערט צו דערצעהלען. איך האב ניט געוואוסט, וואס איהם צו זאגען. נאר פלוצלינג האט ער א זאג געטהון:

„— איהר מיינט אז דאס איז שוין געענדיגט. ניין! אין קורצע וועל איך אייך דערצעהלען. שטעלט אייך פאר מיין הארץ, ווען איך האב דערהערט אין צוויי חדשים ארום, אז ביי „איהר״ איז געווען תנאים מיט איינעם פון מיינע בעקאנטע. ער איז א היגען נגיד׳ס א זוהן און א האלבער אידיאט. יעצט וואהנט „זי״ דא אין ביעדנאוואקע, און ווי עס ווייזט, איז זי ניט אונגליקליך... מע דערצעהלט, אז ביי „זיי״ איז א גוט לעבען...

פערשטעהט איהר שוין מיין הארץ?״ . . . .

. . . .

איך בין אוועקגעפאהרען.

פאר׳ן פאהרען האט מיין שוועסטערקינד מיר שטילערהייד נעזאגט: „איך ווייס ניט אייער מיינונג אויף דעם, וואס איך האב אייך דערצעהלט. ווי האב איך געדארפט טהון? ווי זאגט איהר?

„— איך ווייס ניט — האב איך נאך שטילער געענטפערט...

מ. לאזארעוו.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאן.

ה׳ לערנער־יעדינעץ: די 1 אדרעססע איז געוועהנליך, ווי דער נאמען—אדעססא. די 2־טע אדרעססע איז: ווארשא מוראנאווסקאיא 25 — ש. פ. ראבינאוויץ.

ה׳ ברוך בעלמאן בענדערי: אייער אבאנאמענט ענדיגט זיך מיט N. 30; ביז ענדע יאהר האט איהר נאך צוצושיקען 2 ר״כ —

ה׳ מ. דאייזמאן טשארנע־אסטראוו: „דער יוד״ פיר איין $^{1}/_{2}$ יאהר קאסט 3 ר״כ; ביטע צוצושיקען נאך 50 ק״פ. —

נומ׳ 4989—באטום. איינס מיט׳ן אנדערן האט גאר קיין שייכות ניט: די וועלטגעשיכטע וועט איהר בעקוממען יעדען באנד ווי ער וועט ערשייגען און די 3־טע ראטע האט איהר צוצושיקען פיר׳ן „יוד״ אום די בלעטטער זאלען אייך ווייטער פינקטליך געהן. די ביכער וועלכע איהר פרעגט קאסטען 2.40 ר״.

ה׳ בערקאוויץ קישינעוו: פיר 50 ק״פ קאנען מיר פיר אייך בעקומען דעם נומער.

אבאנענט 4394—חערסאן: צוזאממען מיט דעם 1 ר״ פיר דער 3־טע ראטע קאנט איהר צושיקען 1.50 פיר דער וועלטגעשיכטע און איהר וועט בעקומען אים לויפע פון יאהר 4 בענדער צוזאמענגעשיקט.

ה׳ גאלאנד־סקידעל: די צייטונג וועלכע איהר פרעגט געהט שוין נישט מעהר.

נו׳ 3182 — אסטראלענקא: עס געפינען זיך נאר די ערשטע 12 נומערן (נו׳ 1 פעהלט) און זיי קאסטען 1.35.

נו׳ 2874 — קארעץ: דאס בוך איז ביי אונז צו בעקוממען, דער פרייז 1.60

ה׳ שווידקא־טשארנעאסטראוו: איין $^{1}/_{4}$ יאהר קאסט 1.50; ביטע צוצושיקען נאך 25 ק׳ —

ה׳ געלפאנד—אסיפאוויצי: איהר קאנט שיקען פאסטמארקען נור ריינע און ניכט פערקלעפטע.

ה׳ מ. טשערנער יאמפאל: די ביכער וועלכע איהר פרעגט אן געפינען זיך ביי אונז אויף לאגער.ביידע קאסטען צוזאממען 1,75 ר׳.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

!!מעבלירטע צימער!!

מוסטערהאַפט זויבער און בעקוועם איינגעאָרדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1.25, 1.50 ביז 2 רו״כ א טאָג. באדע־צימער (וואננעס), גאז־בעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאגע פרישע און שמאקהאַפטע פון 35 קאפ. אן. סאמאָווארען א 10 קאָפ.

ח. דוואָרעצקי, סט.־יערסקאַ נו׳ 34.

Меблированныя комнаты
Х. М. Дворецкаго, Варшава
Св. Георгія 34.

אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל - מאַכען גרינדליך לערנט אוים דורך בריעפע

דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן

Юдка Вейнблятъ
Варшава, Слизская 22.

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת ג׳ מלים:
Я. Нейдичъ Варщава.

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцію морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Спеціальная мастерская издѣлій изъ раковинъ и бронзы письменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцію задатокъ въ размѣрѣ 25% высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАЙНИНУ
Варшава, Налевки 35.

א. וואלף, דענטיסט.
(DENTISTE)
ווארשא, קארמעליצקאַ נו׳ 27.

ד״ר ג. לעווין

מוראנאָווסקא נר. 25

מטבעות ישנות

ממלכות רוסיה אנכי קונה. יש מטבע בת רובל אחד אשר אשלם בעדה עד 2000 ר׳. — קטלוג מן כל המטבעות הנחוצות לי — אנכי שולה במחיר 25 ק׳ (אפשר בפאסטמארקען) —

Нумизматику М. Тине
Ровно, Вол. губ.

ד א נ ט י ס ט

בערלין־קרופיצקי, ווארשא

נאַלעווקי נו׳ 7

ספעציאליטעט־קינסטליכע צאָהנע קראַנען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).

!!רעפערירט אין 2 שטונדען!!

אונענטבערליך פיר יעדעס יודישעהויז!
איזט דאס נייערשיענענע בוך:

בית ישראל

מאראלשריפטען פיר דאס יודישע הויז

יעדער פאמיליענפאטער, יעדע מוטער די איהר הויז נאך יודישער מאראל פיהרען וואָלען און איהרע קינדער אים גייסטע דער וואהרען יודישען זיטענלעהרע ערציעהען מעכטען, זאָלטען אונבעדינגט דיזע העכסטע ווערטפאָלע שריפט לעזען.

די אויספיהרליכע פאפולערע בעהאנדלונג אין לייכטער אנגענעהמער יודיש־דייטשער שפראכע דער וויכטיגסטען פראגען ווי: זיטליכקייט, ליעבע, וואָהלטהעטיגקייט, הויזפריעדען, פרויענפראגע און פיעלע אנדערע, מאכט דיעזעס מערקווירדיגע, אין אונזער ליטעראטור איינציג דאשטעהענדע בוך, פיר די וויטעסטען קרייזע דעם יודישען פובליקום אונענטבעהרליך און צוגענגליך, און זאָלטע עס אין קיינעם אינטעליגענטען יודישען הויזע פעהלען.

פרייז 70 קאפ׳ מיט פאָרטאָ. פער נאכנאהמע 80 קאָפ׳.

Л. И. Гиршовичу, Варшава,
Новолипки 27.

לעהרערס מיטאגע

פרייז פיר אַ מיטאָג פון 6 שפייזע 25 ק׳, מיט פיש 30 ק׳. אויך מיטאג פיר 20 ק׳ 5 שפייזען נור פון 12 ביז 3 אוהר.
גענשא נר. 20 2־טער שטאָק.
פערגעסט ניט די אַדרעסע.

אומזיסט פראָספעקט פון חעמישע וועשעריי און בעטפעדערן רייניגונג
М. Салямонъ Бѣлостокъ Никол. ул.

כירורגישע הינעקאלאגישע
פריוואט־קליניק
פון
ד״ר רייכשטיין און וואוועלבערג

אין ווארשא, לעשנא 31. די אנשטאלט געפינט זיך אין אַ גאָרטען. עס זענען דא שפעציעלע צימער פיר קימפעטארען (אהנע מעלדונג). פרייז פון 2 ביז 5 רו״כ. שטרענג כשר׳ע קיך. אמבולאטאריום פון 10 ביז 12 אוהר.

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין א קורצע צייט דורך בריעף אין זשאַרגאָן, רוסיש אין דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. ניט זוימט אין פרעגט אָן ביי:

Варшава, Госпожѣ Берсѣ Найдичъ

שפיגעל־פאבריק

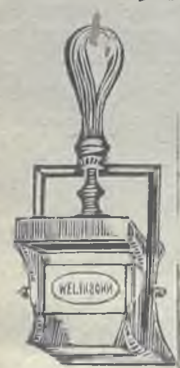
ל. אידעלזאק, ווארשא

רימארסקא נו׳ 10

עמפפעהלט זיין גראָססעס לאגער פאָן פערשיעדענע שפיגעל, שפיגעלגלאס, טרעמאשפיגעל או״ווי.

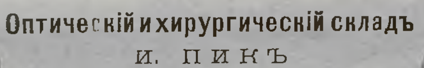
פערקויף ענגרא עט דעטאיל.

וואונדערליך ביליג! א זעלטענער צופאל!

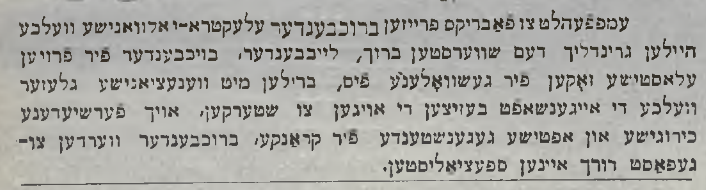

עהדער אָנצוקלאַפען אויפ׳ן טהיר א וויזיט קארטע איז גלייכער צו בעשטעלען פיר זיך פאר א גאַנץ ביליגע פרייז א געגראווירטע מעשענע בלעטעל, מיט נאָמען און פאמיליע, פיין געארבעט, און בעדעקט מיט שווארצע עמאליע — די גרייס 17 סאנטים. × 6 סאנט. קאָסט איבעראל 3 רו״כ און ביי מיר 1·15 מיט צושטעלען צו הויזע. די פרייזען פון מיינע קאָאוטשוק־סטעמפלען זענען אויסער קאָנקורענץ: ניקלירטעס שרייב געצייג מיט א קאָאוטשוק סטעמפעל מיט׳ן נאָמען און פאַמיליע, סטעמפעל אויף ליאַק מיט 2 בוכשטאַבען, פעדער, בליישטיפט 75 ק. מיט פאָרטאָ, אָהן פארטאָ 40 ק., די וואָס בעשטעלען 5 שטיק מיט איין מאָל צאָלען מעהר נישט צו 50 קאָפ. מיט פאָרטא. בעשטעלונגען, געגען האנד־געלד פר. נאכנאמע.

אדרעס: ווארשא רימארסקאַ 3, וועליקסאָהן. — אַגענטען ווערדען געזוכט!

Оптическій и хирургическій складъ
И. ПИКЪ
Налевки 35, въ Варшавѣ.

עמפפעהלט צו פאַבריקס פרייזען ברוכבענדער עלעקטרא־גאלוואנישע וועלכע היילען גרינדליך דעם שווערסטען ברוך, לייבבענדער, בויכבענדער פיר פרויען עלאסטישע זאָקען פיר געשוואָלענע פיס, ברילען מיט ווענעציאנישע גלעזער וועלכע די אייגענשאפט בעזיצען די אויגען צו שטערקען, אויך פערשיעדענע כירורגישע און אפטישע געגענשטענדע פיר קראַנקע, ברוכבענדער ווערדען צוגעפאַסט דורך איינען ספעציאליסטען.

סוחרים! מוכרים!

איך קויף צו יעדער צייט „מוטערקאָרן“ (Рожки, Шпорь) „שפאַנירפליעגען“, „לוקאפאד“ און צאהל דעם גרעסטען מקח.

D. ANDERMAN, BRODY (Austria).
Д. АНДЕРМАНЪ въ БРОДЫ (Австрія).

ע ר ע פ נ ע ט

מיט דעם גרעסטען קאמפארט און היגיעניש איינגעריכטעט

איין נייע זאלל פיר חתונות און בעלער

אונטערן נאמען „NOWA HARMONIA“
אין ווארשא גרזיבאווסקא Nr. 11 טעלעפאָן Nr. 1443

אלס אמתיע פאכלייטע אין דיזער בראנזשע, נאָך לאנגיאָהריגען פראַקטיק ביי דער פיהרונג פון איין זאָלבער זאלל אויף דלוגא שטר׳ Nr. 12 טעלעפאָן Nr. 1374 קענען מיר זיך דרייסט דעם געעהרטען פובליקום עמפפעהלען אז די סעודות און בעללער וועלכע ווערדען אין אונזערעם נייעם לאָקאל געמאכט וועלען ענטשפרעכען דען העכסטען וואונשען און דעם גוסט דע געעהרטען פובליקום. ווי ביז אהער זאָ אויך פון נון ווייטער נעמען וויר אָן בעשטעלונגען היזיגע און פון דער פראָווינץ. וויר עמפפעהלען זיך דער ריקזיכט דעם געעהרטען פובליקומים און פערבלייבען אכטונגפאלל

BRACIA IGALSOHN.

אנמערקונג. קיינע קאנדיטארייען בעזיצען וויר ניט. וויר נעמען אָן בעשטעלונגען נור אויף דעם אייגט מינדליך, בריפליך אָדער אויך פער טעלעפאן „Nowa Harmonia“ נומר 1443 אָדער Nouveaute נומר 1374.